

Nieuws over behandelmethoden

Welke rol opvatting hebben Nederlandse wetenschappers, universitaire persvoorlichters en journalisten over zichzelf en elkaar bij het maken van nieuws over behandelmethoden?

Anouk de Bruijn (1303775)
Masterscriptie Journalistiek en Nieuwe Media
Universiteit Leiden
Begeleider: Dr. Peter Burger
Tweede lezer: Dr. Alexander Pleijter
September 2017

Universiteit
Leiden

Inhoud

1. Introductie	4
1.1 Maatschappelijke relevantie	4
1.2 Wetenschappelijke relevantie	5
1.3 Vraagstelling	6
1.4 Methode	6
1.5 Opbouw	7
2. Grenzen trekken in de taakverdeling	8
2.1 Boundary work; onderscheid maken in professionaliteit	8
2.2 Wetenschappers: de bron van informatie	9
2.2.1 De wetenschappelijke arena	9
2.2.2 Persbericht als springplank	10
2.2.3 Blaming the messenger	10
2.3 Persvoorlichters: de verbindende schakel	11
2.3.1 De strijd om aandacht	11
2.3.2 Onderdeel van de wetenschappelijke arena	12
2.3.3 Inspelen op journalistieke behoeften	13
2.4 Journalisten: brengers van het nieuws	14
2.4.1 Gebonden aan publiek en tijd	14
2.4.2 Universitaire persvoorlichter als conculega	15
2.4.3 Onmisbare wetenschappers	15
2.5 Conclusie	16
3. Interviewen als onderzoeksmethode	19
3.1 Een kwalitatieve onderzoeksmethode	19
3.1.1 Waarom semi-gestructureerde interviews	19
3.1.2 Waarde van semi-gestructureerde interviews	20
3.1.3 Bependingen van semi-gestructureerde interviews	21
3.2 Respondenten	23
3.2.1 Selectie	23
3.2.2 Samenstelling en gebruik topiclist	24
3.3 Kwalitatieve inhoudsanalyse als analysemethode	24
4. Van data naar resultaten	27
4.1 Wetenschappers	27
4.1.1 Deelvraag I	27
4.1.2 Deelvraag II	28
4.1.3 Deelvraag III	29
4.1.4 Deelvraag IV	32
4.2 Persvoorlichters	33
4.2.1 Deelvraag I	33
4.2.2 Deelvraag II	34
4.2.3 Deelvraag III	35
4.2.4 Deelvraag IV	38
4.3 Journalisten	40
4.3.1 Deelvraag I	40
4.3.2 Deelvraag II	41

4.3.3 Deelvraag III	42
4.3.4 Deelvraag IV	46
5. Verschillende visies op rolopvattingen	48
5.1 Conclusie	48
5.2 Discussie	50
5.3 Ideeën voor vervolgonderzoek	51
6. Literatuur	52
7. Bijlagen	55
I Topiclist wetenschappers	55
II Topiclist persvoorlichters	56
III Topiclist journalisten	57

1. Introductie

Internationaal is er veel geschreven over gezondheidsnieuws en met name over het belang van de correctheid ervan. Burgers leren over hun gezondheid doordat ze erover lezen in de media, en daarom zou de informatie te allen tijde accuraat moeten zijn. Jammer genoeg is dat niet altijd het geval, maar is de informatie soms onvolledig of onjuist. Meestal worden journalisten hiervoor verantwoordelijk gehouden, omdat zij bepalen hoe de informatie uiteindelijk in de media terecht komt. Men wordt dan ook regelmatig verweten resultaten onterecht als definitief te presenteren, causale verbanden te leggen waar slechts correlaties bestaan of resultaten die betrekking hebben op proefdieren te vertalen naar mensen.

De Britse onderzoekers Sumner et al. vroegen zich af of deze overdrijving inderdaad (alleen) journalisten is aan te rekenen. Bij de totstandkoming van gezondheidsnieuws zijn immers drie partijen betrokken: wetenschappers, journalisten en universitaire persvoorlichters. Het zou kunnen zijn dat de overdrijving zich al eerder voordoet, bijvoorbeeld in de persberichten die academische ziekenhuizen naar media uitsturen, en dus ook wetenschappers of persvoorlichters verantwoordelijk zijn voor de onjuiste berichtgeving. Om dit te onderzoeken, en om te kijken hoe omvangrijk het probleem is, onderwierpen Sumner et al. (2014) daarom bijna 500 persberichten van Britse academische ziekenhuizen aan een kwalitatieve inhoudsanalyse (p1), om te kijken of daarin al wetenschappelijke bevindingen werden overdreven. Dit bleek bij een groot aantal persberichten inderdaad het geval (p3).

Schat et al. (unpubl.) herhaalden dit onderzoek in Nederland om te kijken of voor Nederland dezelfde conclusie te trekken is. Zij onderwierpen 113 persberichten uit 2015 van de acht Nederlandse academische ziekenhuizen aan een kwantitatieve inhoudsanalyse, om te onderzoeken of de persberichten overdreven informatie bevatten. Ook zij constateerden dat dit bij veel persberichten het geval was. Het is niet ondenkbaar dat hierdoor onjuiste informatie in de media terecht komt; door de komst van het internet is een 24-uurs nieuwsbehoefte ontstaan waarin snelheid centraal staat, en is tegelijkertijd het aantal gespecialiseerde wetenschapsredacties afgenomen (Prenger et al., 2011, p8). Nieuwssites, en media die weinig of geen wetenschapsjournalisten in dienst hebben, hebben door een gebrek aan tijd en de juiste kennis vaak niet de mogelijkheid om onderwerpen in voldoende of de juiste context te zetten; het is bekend dat zij hierom gebruik maken van universitaire persberichten waarin de wetenschappelijke informatie al voor hen is samengevat en vertaald (Len-Ríos et al., 2009, p315). De kans bestaat dus dat journalisten de overdrijving uit de persberichten overnemen.

1.1 Maatschappelijke relevantie

Sumner et al. (2014) noemen het een kwalijke zaak als gezondheidsnieuws niet accuraat is, omdat burgers hierdoor in verwarring kunnen raken over wat nu wel en niet goed is, en daardoor het vertrouwen in de wetenschap kunnen verliezen (p1). Stryker (2002) noemt nog een andere belangrijke

reden voor accuraat gezondheidsnieuws: burgers leren via de media over wetenschappelijk onderzoek en hun gezondheid (p519). Als in de media verkeerde informatie wordt gecommuniceerd, worden burgers dus verkeerd geïnformeerd. Hoewel tot dusver niet wetenschappelijk is aangetoond dat burgers ook daadwerkelijk hun leven baseren op de gezondheidsadviezen uit de media, blijken media wel de voornaamste bron voor burgers om te leren over hun gezondheid (p519). Het is dus erg belangrijk dat gezondheidsnieuws klopt.

In Nederland is dat volgens veel wetenschappers niet altijd het geval. Meijman (2005) beschreef dat Nederlandse artsen gezondheidsnieuws vrezen, omdat het regelmatig leidt tot overhaaste conclusies en onterechte hoop bij burgers (p120). Die vrees is niet geheel onterecht; media hebben veel invloed op de manier waarop burgers over onderwerpen denken. Door hun agendasetting-functie kunnen media onderwerpen op de maatschappelijke of politieke agenda zetten en de mening van burgers beïnvloeden (Evers, 2005, p168; Meijman, 2005, p150). Wetenschappers zeggen dan ook vaak conclusies uit de media te moeten relativeren tegenover de patiënt in de spreekkamer. Twee Nederlandse huisartsen vonden dat zelfs zo vervelend dat zij besloten de website *doktermedia.nl* te beginnen om een ‘nuchter tegenwicht te bieden tegen patiënten die met krantennieuws over medische doorbraken naar het spreekuur komen’ (De Volkskrant, 2016).

1.2 Wetenschappelijke relevantie

Internationaal is er veel geschreven over gezondheidsnieuws, vooral over de situatie in de Verenigde Staten is veel literatuur beschikbaar. Over gezondheidsnieuws in Nederland is daarentegen nog weinig bekend. Naast het onderzoek van Schat et al. (unpubl.) hebben maar weinig onderzoekers hierover geschreven, waardoor het onderwerp in de wetenschappelijke literatuur nog steeds onderbelicht is. Deze studie vervult daarom een grote lacune in zowel het Nederlandse als internationale onderzoek naar gezondheidsnieuws.

Schat et al. (unpubl.) onderzochten 113 Nederlandse persberichten om te onderzoeken hoe omvangrijk het probleem van overdrijving in Nederland is. De resultaten die daaruit volgen kunnen aanleiding zijn voor vervolgonderzoek, bijvoorbeeld naar het verschil tussen de situaties in Nederland en Groot-Brittannië. De resultaten bieden daarentegen geen inzicht in het productieproces van gezondheidsnieuws en maken zo bijvoorbeeld ook niet duidelijk waarom en door wie die overdrijving wordt toegepast. Om te begrijpen hoe dat productieproces verloopt, welke taakverdeling de drie betrokken partijen hanteren en welke verantwoordelijkheden ze elkaar toeschuiven, moet je in gesprek gaan met de betreffende personen en hen bevragen over hun werkwijzen en werkwijze.

Dat is precies wat deze studie wil doen: achterhalen welke rolopvatting wetenschappers, universitaire persvoorlichters en journalisten over zichzelf en elkaar hebben bij het maken van gezondheidsnieuws. Hoe komen zij tot overeenstemming over hoe het nieuws eruit moet zien? Wat verwachten ze van elkaar tijdens het productieproces? En wat van zichzelf? Indien dit duidelijk is, kunnen wellicht bepaalde spanningsvelden worden blootgelegd en mogelijke oorzaken worden

aangewezen die leiden tot onjuist of overdreven gezondheidsnieuws. Deze studie kan zo beschouwd worden als een aanvulling op het kwantitatieve onderzoek van Schat et al., en biedt daarnaast ook geheel nieuwe data doordat ze kwalitatieve gegevens als taakopvattingen en meningen aan het licht brengt.

1.3 Vraagstelling

Gezondheidsnieuws omvat vele onderwerpen, en gezien de omvang van deze studie is het niet mogelijk om alle varianten te behandelen. Daarom is voor één onderwerp specifiek gekozen: nieuws over behandelmethoden. Behandelmethoden waren het meest voorkomende onderwerp in de inhoudsanalyse van Schat et al. en is daarom als onderwerp gekozen voor deze studie. Al het voorgaande leidt uiteindelijk tot de volgende onderzoeksvraag:

Welke rolopvatting hebben Nederlandse wetenschappers, universitaire persvoorlichters en journalisten over zichzelf en elkaar bij het maken van nieuws over behandelmethoden?

Deze vraag is opgedeeld in vier deelvragen:

Hoe moet nieuws over behandelmethoden eruit zien?

Hoe spreken zij over hun eigen taken?

Wat zien zij als de taken van de ander?

Hoe grenzen ze hun professie af van die van anderen?

1.4 Methode

Om deze onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden wordt gebruik gemaakt van semi-gestructureerde interviews, omdat dit onderzoek op zoek is naar normen en waarden, werkethiek en ideeën over taakverdeling van drie verschillende beroepsgroepen; deze gegevens kunnen het beste achterhaald worden door met de betrokken partijen in gesprek te gaan en hen te vragen naar hun visies en ervaringen. Die gegevens hadden echter ook door middel van focusgroepen verzameld kunnen worden. Vanwege twee redenen is toch gekozen voor één-op-één interviews: allereerst, omdat de respondent zo vrijuit kan praten en geen rekening hoeft te houden met of beïnvloed kan worden door andere meningen (Leech, 2002, p668). Daarnaast bleek het ook onmogelijk om respondenten op eenzelfde plaats en tijd bijeen te brengen, aangezien zij allen weinig tijd beschikbaar hadden en ver van elkaar woonden.

Om de interviews te analyseren wordt gebruik gemaakt van de kwalitatieve data-analyse software Atlas Ti. Binnen dit programma kunnen uitspraken uit de getranscribeerde interviews worden gecodeerd aan de hand van vooraf opgestelde codes. Deze codes worden gebaseerd op informatie uit de literatuurstudie (H2) en zullen worden aangevuld met codes die uit de interviews voortvloeien en nieuw zijn ten opzichte van de literatuurstudie. Een toelichting op zowel deze methode als de nieuwe codes volgt in het methode-hoofdstuk (H3).

1.5 Opbouw

Om uiteindelijk antwoord te kunnen geven op de onderzoeksvraag volgt eerst een literatuurstudie naar de manier waarop wetenschappers, universitaire persvoorlichters en journalisten hun eigen werk afbakenen en welke taken ze elkaar toeschuiven bij het maken van gezondheidsnieuws (H2). Hierin staat de *boundary work*-theorie van Gieryn (1983) centraal. Vervolgens wordt dieper ingegaan op de gebruikte onderzoeksmethode (H3), waarna de resultaten uit de interviews zullen worden beschreven (H4). Tot slot volgt een conclusie en discussie waar de conclusies van dit onderzoek worden besproken, op beperkingen van dit onderzoek wordt gewezen en aanbevelingen voor vervolgonderzoek worden gedaan (H5).

2. Grenzen trekken in de taakverdeling

In dit hoofdstuk volgt een literatuurstudie naar de manier waarop wetenschappers, persvoorlichters en journalisten hun eigen beroep en dat van de anderen definiëren. Hierbij staat de *boundary work*-theorie van de Amerikaanse socioloog Thomas Gieryn centraal. Daarom wordt dit hoofdstuk begonnen met een uiteenzetting van deze theorie, waarna vervolgens per beroepsgroep wordt nagegaan hoe zij volgens de bestaande literatuur aan *boundary work* doet.

2.1 Boundary work: onderscheid maken in professionaliteit

Beroepen onderscheiden zich van elkaar door verschillen in werkwijzen, doelen, en normen en waarden. De Amerikaanse socioloog Thomas Gieryn ging een stap verder en zei dat dat onderscheid niet alleen duidelijk wordt door deze kenmerken, maar ook door de manier waarop mensen praten over hun beroep. Hij noemde dit *boundary work*. Toen hij de term in 1983 introduceerde, had hij het nog alleen over wetenschappers; hij wilde ermee duidelijk maken hoe wetenschappers een onderscheid maken tussen hun intellectuele discipline en andere (niet-intellectuele) disciplines, door de manier waarop ze over hun eigen discipline spreken (Gieryn, 1983, p781-2).

Volgens Gieryn hebben wetenschappers een aantal redenen om zo'n onderscheid te maken. Eén daarvan is expansie: het uitbreiden van de eigen autoriteit naar disciplines die door anderen worden geclaimd, door aan te wijzen wie buitenstaanders zijn en wie niet (p791). Daarnaast wordt *boundary work* ook gebruikt om de professionele autoriteit te monopoliseren, door die onbereikbaar te maken voor 'amateurs' en 'pseudo-wetenschappers' (p792). Een laatste doel is het behouden van professionele autonomie, door buitenstaanders als zondebokken aan te wijzen zodra hun werk negatieve gevolgen heeft. *Boundary work* wordt zo gebruikt om wetenschappers vrij te stellen van de verantwoordelijkheid voor negatieve consequenties van hun werk (p792).

Deze redenen of doelen hebben iets gemeenschappelijks: ze zijn allemaal retorisch (Gieryn, 1983, p791). Ze zijn bedoeld om anderen te overtuigen van een verschil in professionaliteit en status tussen beroepen, waarbij de professionele partij als 'beter' kan worden gezien en daardoor als overtuigender. Gieryn definieerde de term *boundary work* en bijbehorende doelen voor de wetenschap, maar gaf ook aan dat de term eigenlijk toepasbaar is op elk beroep. *Boundary work* wordt sinds lange tijd dan ook gebruikt om aan te geven hoe beroepen in het algemeen zich proberen te onderscheiden van elkaar, door de manier waarop ze over hun eigen taken en verantwoordelijkheden spreken (Gieryn, 1983, p792).

In dit onderzoek wordt de *boundary work*-theorie gebruikt om te beschrijven hoe wetenschappers, universitaire persvoorlichters en journalisten hun eigen beroep en bijbehorende taken definiëren. Daarnaast wordt onderzocht welke taken elke beroepsgroep de andere twee partijen toebedeelt bij

het maken van gezondheidsnieuws. In deze literatuurstudie wordt geprobeerd alle relevante wetenschappelijke literatuur op dit gebied te bespreken.

2.2 Wetenschappers: de bron van informatie

2.2.1 De wetenschappelijke arena

Wetenschappers hebben verschillende motieven om te publiceren in de lekenmedia. Zo is voor Amerikaanse wetenschappers informeren het belangrijkste doel (Meyers, 2002, p273). Door hun bevindingen te delen met de lekenmedia proberen zij hun onderzoek kenbaar te maken onder een breed publiek en haar op de hoogte te brengen van ontwikkelingen in de wetenschappelijke wereld. Daarnaast populariseren wetenschappers hun onderzoek ook om verantwoording af te leggen. Bijvoorbeeld Nederlandse biologen zien het als een morele verplichting om hun onderzoek te populariseren; enerzijds vanuit het idee dat kennis delen met je medemens iets positiefs is, maar anderzijds ook omdat het onderzoek van veel wetenschappers gefinancierd wordt door publiek geld (Willem, 2005a, p33-5). Hetzelfde geldt voor de Verenigde Staten, en daarom vinden Amerikaanse neurowetenschappers dat zij tegenover de burger moeten rechtvaardigen wat zij met dat geld hebben gedaan (Allgaier et al., 2013, p4).

Een ander motief om te publiceren in de lekenmedia is het bereiken van subsidiegevers. Wetenschappers weten dat media onderwerpen belangrijk kunnen maken en via de media ministeries en geldschietters kunnen worden bereikt (Shuchman & Wilkes, 1995, p976; Dunwoody, 1997, p47). Amerikaanse neurowetenschappers geloven dat laatstgenoemden eerder bereid zijn om geld te geven als zij het belang van het onderzoek via de lekenpers hebben ingezien (Allgaier et al., 2013, p5). Mede hierom bepalen wetenschappers het liefst zelf welke informatie in de lekenpers terecht komt. Daarnaast willen zij hiermee voorkomen dat hun onderzoek of zichzelf op een verkeerde of ongunstige manier in de lekenmedia terecht komen. Amerikaanse wetenschappers zien zichzelf als de deskundigen, omdat zij degenen zijn die aan wetenschap doen. Daardoor zouden zij het beste weten welke wetenschappelijke informatie gecommuniceerd moet worden (Meyers, 2003, p266).

Positieve media-aandacht in de lekenpers is voor wetenschappers dus van belang. Toch vinden veel wetenschappers het daarentegen belangrijker om te publiceren in medische vakbladen, omdat via de vakbladen collega-wetenschappers worden bereikt en publicaties daarin het aanzien van de wetenschapper bepalen (Dunwoody, 1997, p47). Tussen wetenschappers en academische ziekenhuizen bestaat een constante competitie om aandacht, bekendheid en subsidies; ze concurreren onderling met elkaar om een goede reputatie, want dat vergroot de kansen op sponsors en goede carrièremogelijkheden (Allgaier et al., 2013, p6). Een publicatie in een vakblad als de *Lancet* of *Nature* zorgt ervoor dat andere wetenschappers de wetenschapper gaan citeren; hoe meer publicaties in wetenschappelijke vakbladen de wetenschapper heeft, hoe meer aanzien hij geniet (Meyers, 2003, p270).

2.2.2 Persbericht als springplank

Om ertoe te doen in de wetenschappelijke wereld moeten wetenschappers dus publiceren in de vakbladen. Deze vakbladen werken echter al jarenlang met publicatie-embargo's (Shuchman & Wilkes, 1997, p980; Van Trigt, 1995, p898): ze willen de primeur van de publicatie hebben, anders plaatsen ze het stuk niet. Wetenschappers worden hierdoor gedwongen hun publicatie uit de lekenpers te houden tot het moment waarop het embargo verloopt. Publicaties in vakbladen zijn essentieel voor een wetenschappelijke carrière, daarom krijgen ze bij veel wetenschappers voorrang op overige publicaties, zoals die in de lekenpers. Wetenschappers hebben soms gewoon te weinig tijd om ook de lekenmedia op te zoeken (Stryker, 2002, p519).

Als wetenschappers willen populariseren, schakelen zij daarom hun persvoorlichters in (Woloshin et al., 2009, p613). Die functioneren als intermediairs tussen de wetenschappers en de lekenpers en stroomlijnen de communicatie tussen hen (Willems, 2005b, p42). Persvoorlichters gebruiken onder andere persberichten om de lekenmedia te bereiken, waarin zij het onderzoek van de wetenschapper alvast samenvatten en uitleggen. Die persberichten bieden universiteiten de mogelijkheid om grotendeels te beïnvloeden hoe het onderzoek in het nieuws komt; zij bepalen welke informatie ze in het persbericht communiceren en op welke manier (Woloshin & Schwartz, 2002, p2858). Daarnaast kan in het persbericht ook worden gewezen op de goede reputatie van de wetenschapper of institutie, wat veel academische ziekenhuizen en wetenschappers ook verwachten dat hun persvoorlichters doen (Borchelt, 2008, p153).

De meeste wetenschappers zijn betrokken bij het schrijven van het persbericht en geven daarnaast ook eerst hun goedkeuring voordat het bericht wordt uitgestuurd (Woloshin et al., 2009, p614). Ze schrijven dan samen met de persvoorlichter het persbericht. Hoewel wetenschappers gewend zijn om in jargon te communiceren met een professioneel publiek (Nelkin, 1996, p1602), verwachten Amerikaanse wetenschappers wel van hun persvoorlichters dat zij de vaardigheden hebben om medisch nieuws te vertalen naar een taal die voor leken begrijpelijk is (idem). Veel wetenschappers begrijpen dat in de lekenpers niet dezelfde wetenschappelijke taal kan worden gebruikt als in de medische vakbladen, omdat niet-wetenschappers die taal niet zullen begrijpen. Om de burger te bereiken moet de wetenschappelijke informatie dus vertaald worden, zonder dat daarbij de wetenschappelijke nuance of correctheid verloren gaat.

2.2.3 Blaming the messenger

Volgens Amerikaanse wetenschappers is dat jammer genoeg toch regelmatig het geval. Vaak leidt de vertaalslag tot een oversimplificatie van het onderzoek, die afbreuk doet aan de accuraatheid van de informatie (Nelkin, 1996, p1601). Door hun taalgebruik zouden journalisten resultaten onterecht als definitief presenteren en beperkingen bagatelliseren (Stocking, 1997, p109). Hierdoor worden burgers verkeerd geïnformeerd en kunnen zij het vertrouwen in de wetenschap verliezen (Hinnant et al., 2012, p234). Journalisten worden hiervoor verantwoordelijk gehouden, omdat zij de experts zijn op het gebied van mediaeffecten (Willems, 2005, P37). Sommige wetenschappers

vermoeden dat journalisten met opzet resultaten als definitief presenteren en beperkingen bagatelliseren, om daarmee meer lezers te trekken (Shuchman & Wilkes, 1997, p976). In de Verenigde Staten is de sensationisering van wetenschappelijke bevindingen dan ook één van de grootste spanningsvelden tussen wetenschappers en journalisten (Stryker, 2002, p520).

Niet alle wetenschappers hebben echter moeite met de journalistieke vertaalslag. Sommigen zeggen wel te begrijpen dat in de lekenpers op een minder wetenschappelijke manier gecommuniceerd wordt, omdat journalisten een uiteenlopend publiek moeten aanspreken (Allgaier et al., 2013, p9). Zij hebben daarentegen meer moeite met de journalistieke keuze voor bronnen: zij zien dat journalisten soms artsen met onderzoekers verwarren, waardoor verkeerde bronnen een onderwerp becommentariëren (p10). De meeste journalisten hebben geen medische opleiding gevolgd en begrijpen de wetenschappelijke wereld niet altijd goed, het is daarom voor veel wetenschappers de vraag of journalisten wel in staat zijn om te beoordelen of een bron gezaghebbend is op wetenschappelijk gebied of niet (Evers, 2005, p171).

Vanwege het gebrek aan de juiste medische kennis zouden journalisten daarom het frame moeten overnemen dat wetenschappers vooraf hebben opgesteld (evt. samen met hun persvoorlichters), en niet een eigen interpretatie op de wetenschappelijke informatie moeten loslaten, omdat dat dat leidt tot cynisme en negativiteit (Van Ruler, 2005, p92-3). Wetenschappers willen de maatschappij informeren over hun bevindingen en welke impact die hebben voor burgers, en zij verwachten van media dat dat zij daarvoor het middel bieden (Reed & Walker, 2002, p45). Op deze manier proberen wetenschappers en hun instituties controle te houden over de inhoud die gecommuniceerd wordt (Nelkin, 1996, p1601).

Uit de voorgaande informatie kan worden geconcludeerd dat wetenschappers tegen een aantal dingen aanlopen bij het maken van gezondheidsnieuws. De belangrijkste daarvan is wie controle heeft over de informatie. Burgers informeren blijkt een belangrijke drijfveer voor Amerikaanse wetenschappers om te publiceren in de lekenmedia, maar ook verantwoording afleggen en geldschieters bereiken zijn belangrijke motieven. In alle gevallen willen wetenschappers het liefst hun eigen verhaal vertellen en voorkomen dat journalisten een eigen interpretatie op de informatie loslaten. Veel van hen maken in samenwerking met persvoorlichters een bepaald frame, en journalisten zouden dat frame moeten overnemen. Volgens sommige wetenschappers leidt het interpretatieve karakter van de journalistiek namelijk tot sensationisering en verkeerd geïnformeerde burgers, en dat moet vermeden worden.

2.3 Persvoorlichters: de verbindende schakel

2.3.1 De strijd om aandacht

Een van de belangrijkste taken van Amerikaanse persvoorlichters is het intermediairen tussen wetenschappers van hun institutie en de lekenpers (White & Wingenbach, 2013, p124). Zij beschou-

wen zichzelf als schakel in het transferproces van informatie en willen bijdragen aan volledige verhalen (p125). Daarnaast hebben zij nog een andere belangrijke taak: het in de lekenpers vertegenwoordigen van de belangen van de universiteit (Borchelt, 2008, p147). Universiteiten zetten persvoorlichters in om de kwaliteit van de instelling te promoten en bovendien om extra subsidies voor vervolgonderzoek binnen te slepen. Daarmee hangt samen dat persvoorlichters de universiteit en haar wetenschappers moeten beschermen tegen negatieve aandacht, daarom zouden persvoorlichters vooral doen aan ‘mooi-weer-communicatie’: alleen de informatie die in het voordeel van de universiteit is wordt naar de lekenmedia gecommuniceerd (Borchelt, 2008, p149-150).

Deze twee doelstellingen leiden ertoe dat universitaire persvoorlichters een uitdagend takenpakket hebben. Enerzijds moeten zij journalisten voorlichten, maar anderzijds moeten zij ook de reputatie van het ziekenhuis waarborgen en promoten. Vooral vanwege de tweede taak strijden universitaire persvoorlichters onderling om de aandacht van journalisten; elk academisch ziekenhuis wil zo vaak mogelijk (positief) in het nieuws komen (Len-Ríos et al., 2009, p317). Persvoorlichters proberen daarom hun eigen verhaal te maken om zo te voorkomen dat journalisten hun eigen interpretatie gebruiken, en daarnaast proberen zij hun persberichten zo opvallend mogelijk te maken voor journalisten (Reed & Walker, 2002, p46; Schuchman & Wilkes, 1997, p977).

Sommige Britse universitaire persvoorlichters voegen daarom pr-materiaal toe aan hun berichten, in de hoop dat journalisten ze daardoor eerder oppikken: lovende woorden over het onderzoek of de wetenschapper en extra nadruk op het vakblad waarin het onderzoek is verschenen (Sumner et al., 2014, p3). Ook in de Verenigde Staten sturen academische ziekenhuizen persberichten uit waarin wetenschappelijke bevindingen mooier worden voorgesteld dan ze in werkelijkheid zijn, doordat ze voortijdig, on-af onderzoek promoten en daarnaast beperkingen van het onderzoek weglaten (Woloshin et al., 2009, p616). Dat universitaire persvoorlichters informatie overdrijven om journalisten te bereiken, zou verklaard kunnen worden doordat zij hun succes ontlenen aan het aantal persberichten dat zij schrijven en hoeveel daarvan uiteindelijk leiden tot verhalen in de media (Borchelt, 2008, p148). Door de inhoud ondergeschikt te maken aan het doel om op te vallen, gedragen persvoorlichters zich echter wel meer als pr-medewerkers, en worden zij onderdeel van de onderlinge competitie tussen onderzoeksinstituten om positieve media-aandacht (Autzen, 2014, p6).

2.3.2 Onderdeel van de wetenschappelijke arena

Er blijkt een correlatie te bestaan tussen het aantal persberichten dat een universiteit uitstuurt en het internationale aanzien van de universiteit: hoe meer persberichten zijn uitgestuurd, hoe beter de reputatie van de universiteit (Autzen, 2014, p2). Universiteiten geloven dan ook dat het uitsturen van persberichten een effectieve manier is om geldschieters en potentiële studenten te bereiken. Daarom zetten ze persafdelingen effectief in om de eigen boodschap zo goed mogelijk over de Bühne te krijgen en een betere positie te claimen in de competitie tussen wetenschappelijke instellingen (p6). Universitaire persvoorlichters moeten rekening houden met de belangen van de uni-

versiteit en ontkomen er daarom niet aan dat zij in hun persberichten naast informatie ook pr-materiaal opnemen (p5).

Om de juiste informatie op de juiste manier op te schrijven zijn universitaire persvoorlichters afhankelijk van de steun van wetenschappers (Cho, 2006, p563). Het zijn immers geen wetenschappers, de meesten van hen hebben ook geen wetenschappelijke opleiding gevolgd en bovendien kent de wetenschap vaak meerdere waarheden die voor een buitenstaander lastig te onderscheiden zijn (Meijman, 2005, p139): persvoorlichters hebben wetenschappers nodig om de wetenschappelijke informatie voor hen te duiden. Daarom schrijven de meeste persvoorlichters samen met wetenschappers het persbericht, en wachten ze op goedkeuring van wetenschappers voordat ze het bericht uitsturen (Woloshin et al., 2009, p614).

2.3.3 Inspelen op journalistieke behoeften

Om de kans te vergroten dat journalisten hun persberichten overnemen, passen universitaire persvoorlichters deze zoveel mogelijk aan journalistieke nieuwswaarden aan (Autzen, 2014, p5); ze maken er een rond verhaal van, gevuld met citaten en experts, zodat journalisten zelf geen research meer hoeven te doen en het bericht zo over kunnen nemen (Len-Ríos et al., 2009, p317). Doordat de persberichten eruit zien als nieuwsberichten en daarnaast een vertaalde samenvatting van het wetenschappelijke onderzoek bevatten, is het voor journalisten aantrekkelijk om de persberichten te gebruiken (Stryker, 2002, p520). Hierdoor krijgen persvoorlichters meer invloed op het nieuwsproces en kunnen zij de media-agenda beïnvloeden (Larsson, 2009, p139). Door hun verhaal vorm te geven volgens journalistieke nieuwswaarden, vergemakkelijken persvoorlichters het werk van journalisten, maar bepalen zij grotendeels ook welk verhaal in de media verteld wordt.

Persvoorlichters weten dat voor sommige media persberichten steeds belangrijker zijn geworden als bron voor gezondheidsnieuws, en spelen daar op in. In de Verenigde Staten is éénderde van de berichten over gezondheid deels of helemaal gebaseerd op persberichten (Woloshin et al., 2009, p617). Door de komst van het internet is een nieuwsbehoefte ontstaan die 24 uur per dag doorgaat, terwijl de beschikbare tijd om onderwerpen te researchen afneemt (Len-Ríos et al., 2009, p315). Terwijl wetenschapsredacties steeds verder slinken, worden persafdelingen daarentegen steeds effectiever (Russell, 2008, p2). Daarbij komt dat de complexiteit van wetenschappelijke onderwerpen vaak veel tijd vergt, die journalisten niet meer hebben (Cho, 2006, p563). De combinatie tussen deze tijdsdruk, schaarse middelen en de complexiteit van onderwerpen maakt het voor veel journalisten lastig om aan accuraat gezondheidsnieuws te doen, zonder universitaire persberichten te gebruiken (Len-Ríos et al., 2009, p315).

Andersom hebben persvoorlichters ook journalisten nodig: om via de lekenpers een groot publiek te bereiken zijn ze afhankelijk van journalisten (Larsson, 2009, p131). Veel persvoorlichters vinden het daarom belangrijk om een goede relatie met journalisten te onderhouden. Een journalist zal eerder een voorlichter opzoeken die bekend staat als benaderbaar en betrouwbaar, dan een voor-

lichter die een slechte reputatie heeft (p137). Dat houdt niet in dat journalisten in het persbericht niet misleid mogen worden; Zweedse persvoorlichters vonden misleiding acceptabel als het doel was om de aandacht van de journalist te trekken (p135). Dat het gevolg daarvan is dat gekleurde persberichten bij de journalist terecht komen, vonden zij niet hun verantwoordelijkheid: volgens hen is het aan de journalisten zelf om de informatie die ze binnenkrijgen te checken (p141).

Samengevat lijken universitaire persvoorlichters zich tussen twee werelden te bevinden; enerzijds moeten zij de belangen van het UMC en de wetenschappers behartigen, anderzijds moeten zij ervoor zorgen dat journalisten hun informatie overnemen. Het is dan ook hun taak om de schakel te zijn tussen deze twee werelden. Door de persberichten aan te passen aan de wensen van journalisten, proberen zij hun kans op publiciteit te vergroten. Tegelijkertijd moeten zij ook de reputatie van het UMC en de wetenschappers hooghouden om een speler te blijven in de internationale competitie tussen wetenschappelijke instellingen om publieke aandacht, aanzien en subsidies.

2.4 Journalisten: brengrers van het nieuws

2.4.1. Gebonden aan publiek en tijd

Journalisten moeten in hun werk altijd rekening houden met de behoeften en interesses van hun publiek (Hinnant et al., 2012, p234). Hun belangrijkste taak is de burger informeren met de *waarheid* (Kovach & Rosenstiel, 2014, p49), maar de burger is niet geïnteresseerd in alle waarheden. Om te bepalen welke onderwerpen interessant zijn voor de lezer, gebruiken journalisten nieuwswaardigheidscriteria; zo zijn negatief nieuws, nieuws over misdaad en schandalen, of *breaking news* traditionele nieuwswaarden die het altijd goed doen bij de lezer (Van Trigt, 1995, p893). Bij gezondheidsnieuws gaan deze nieuwswaardigheidscriteria echter niet allemaal op: dat wordt namelijk juist nieuwswaardig als er positieve resultaten te melden zijn (Stryker, 2002, p521). Dat komt doordat nieuws over gezondheid pas relevant wordt voor de lezer als die het kan toepassen in zijn persoonlijke leven (Len-Ríos et al., 2009, p325). Burgers zijn hierom bijvoorbeeld meer geïnteresseerd in concrete gezondheidsadviezen of risico's dan in scheikundige formules (Meyers, 2003, p269).

Daarnaast zijn journalisten in hun werkzaamheden gebonden aan de capaciteiten van hun publiek: journalisten moeten een breed en divers publiek bedienen en een taalgebruik hanteren dat voor alle lezers begrijpelijk is (Hinnant et al., 2012, p234). Amerikaanse gezondheidsjournalisten achten hun lezers bijvoorbeeld niet in staat om puur wetenschappelijke informatie te begrijpen, daarom gebruiken zij begrijpelijk en toegankelijk taalgebruik (p240). Bovendien voegen zij personenervaringen en foto's toe om de begrijpelijkheid te verhogen (p235). Tegelijkertijd hebben journalisten ook te maken met een beperkt aantal woorden voor hun stuk (Nelkin, 1996, p1600). Enerzijds willen journalisten goed en begrijpelijk uitleggen hoe het onderzoek in elkaar steekt, maar anderzijds moeten zij ook bondig schrijven. Hierdoor is het vaak lastig om alle nuances, afwegingen en details

van het onderzoek mee te nemen, waardoor de accuraatheid onder druk kan komen te staan (Reed & Walker, 2002, p46).

Bovendien is tijd een cruciale factor bij het goed uitvoeren van journalistieke taken (Leask et al., 2010, p3). Journalisten moeten informatie eerst zelf leren begrijpen voordat zij die kunnen overbrengen op de burger. Zeker bij gezondheidsnieuws vergt het tijd om onderwerpen te researchen, omdat de meeste journalisten niet wetenschappelijk zijn onderlegd en de informatie daarom niet direct begrijpen. Veel journalisten of media hebben echter te weinig tijd om zich (volledig) te verdiepen in gezondheidsonderwerpen, in tegenstelling tot wetenschapsredacties die daar nog wel tijd voor krijgen. Australische gezondheidsjournalisten constateerden onder hun collega's dan ook een duidelijk onderscheid tussen gespecialiseerde wetenschapsjournalisten enerzijds en algemeen journalisten anderzijds (p5). Wetenschapsjournalisten krijgen ruimte om onderzoek te doen en schrijven hun verhalen op basis van informatie die zij vanuit hun persoonlijke netwerk verkrijgen, terwijl niet-gespecialiseerde journalisten maar beperkt de tijd krijgen en daardoor feiten onvoldoende kunnen checken (p3).

2.4.2 Universitaire persvoorlichter als conculega

Door het gebrek aan de juiste kennis en onvoldoende tijd, zijn journalisten aangewezen op de expertise van hun bronnen en van persvoorlichters (Cho, 2006, p566). Voor journalisten die minder tijd beschikbaar hebben, zijn universitaire persberichten een handig hulpmiddel: ze lichten de belangrijkste details van het onderzoek uit en hebben de wetenschappelijke informatie alvast vertaald naar een begrijpelijke taal (Stryker, 2002, p520). Bovendien zijn de persberichten verpakt als kant-en-klare nieuwsberichten die journalisten zo over kunnen nemen. Dit bespaart de journalist veel tijd, maar leidt er tegelijkertijd ook toe dat journalisten persberichten steeds meer als verhaal gaan gebruiken in plaats van alleen maar als aanleiding (Russel, 2008, p1).

In de meeste gevallen staan journalisten sceptisch tegenover de inmenging van persafdelingen of het gebruik van hun persberichten, omdat persafdelingen commerciële doelen nastreven, wat indruist tegen de journalistieke normen en waarden (Larsson, 2009, p134). Bij gezondheidsnieuws denken sommigen daar echter anders over; van UMC's wordt verwacht dat hun persberichten volledig en accuraat zijn, omdat UMC's de standaard zetten voor wetenschappelijk onderzoek en onderwijs (Woloshin et al., 2009, p613). Bovendien weten ook persvoorlichters dat journalisten niet altijd meer de tijd hebben om persberichten te checken, dus als persvoorlichters onjuiste informatie communiceren bestaat het risico dat journalisten die verkeerde informatie overnemen en de burger verkeerd geïnformeerd wordt (Morrell et al. 2014, p606).

2.4.3 Onmisbare wetenschappers

Om gezondheidsnieuws te kunnen maken, zijn journalisten afhankelijk van wetenschappers. Zowel door het gebrek aan kennis als aan tijd hebben journalisten wetenschappers nodig die voor hen de wetenschappelijke informatie duiden (Albaek, 2011, p337). Wat daarbij opvalt is dat journalisten

vaak dezelfde experts benaderen; dat komt bijvoorbeeld doordat een collega-journalist hen had doorverwezen naar die bepaalde wetenschapper, of de wetenschapper al eerder in andere media was gequote (p340). Soms verwarren journalisten ook artsen met wetenschappers, waardoor een arts commentaar geeft op een wetenschappelijke bevinding. Dat kan tot verwarring leiden bij burgers en patiënten, omdat zij daardoor verkeerde verwachtingen krijgen (Allgaier et al., 2014, p10).

Journalisten moeten dus moeite doen om de wetenschappelijke wereld te begrijpen, maar tegelijkertijd verwachten zij van wetenschappers dat zij op hun beurt proberen de journalistiek te begrijpen (Reed & Walker, 2002, p46). Een van de belangrijkste verschillen tussen wetenschap en journalistiek is bijvoorbeeld dat in de wetenschap objectiviteit bereikt wordt door bewijs te evalueren en studies te herhalen, terwijl dat in de journalistiek gebeurt door externe, gerenommeerde experts commentaar te laten geven op wetenschappelijke bevindingen (Leask et al., 2010, p5). Hetzelfde geldt voor de vertaalslag die journalisten maken van wetenschappelijke informatie: in plaats van daarmee het onderzoek te oversimplificeren, proberen journalisten een zo groot mogelijk publiek te bereiken (Nelkin, 1996, p1601). Als wetenschappers snappen hoe media werken en welke behoeften lezers hebben, zullen ze eerder begrijpen waarom journalisten bepaalde inhoudelijke keuzes maken en beter kunnen samenwerken om gezondheidsnieuws te maken.

Kortom, het grootste knelpunt voor journalisten lijkt toch wel tijd te zijn. Zij hebben sowieso wetenschappers nodig om de waarde van de informatie te bepalen, maar niet elke journalist heeft de tijd om wetenschappers te benaderen of zich te verdiepen in wetenschappelijke onderwerpen. Journalisten splitsen zich hierdoor uit in enerzijds gespecialiseerde wetenschapsjournalisten, die wetenschappers benaderen voor duiding, en algemeen journalisten anderzijds, die minder tijd hebben en daardoor eerder gebruik maken van persberichten. Die persberichten zijn handig, omdat het wetenschappelijke onderzoek erin wordt samengevat en is vertaald: journalisten hoeven daardoor niet meer zelf in de publicatie te duiken en kunnen het bericht zo overnemen. Dat doen sommigen vanwege tijdgebrek dan ook. Het gevaar hiervan is echter de journalist overdreven informatie overneemt, die de persvoorlichter in het bericht had gestopt om meer op te vallen. Omdat UMC's een maatschappelijk belang dienen, gaan journalisten er daarentegen vanuit dat hun persberichten accuraat zijn en zo over genomen kunnen worden.

2.5 Conclusie

Door deze literatuurstudie is een beeld ontstaan over hoe de samenwerking tussen wetenschappers, universitaire persvoorlichters en journalisten in andere landen verloopt en welke verwachtingen ze daarbij hebben van zichzelf en elkaar. Op basis van deze informatie kunnen vervolgens verwachtingen worden uitgesproken over de situatie in Nederland, door hypothetische antwoorden te formuleren op de deelvragen:

1. *Hoe moet nieuws over behandelmethoden eruit zien?*

Wetenschappers vinden dat het nieuws niet overdreven maar accuraat moet zijn (Allgaier et al., 2013, p4). Universitaire persvoorlichters willen dat de verhalen volledig zijn (White & Wingenbach, 2013, p614) en dat deze ten goede komen van 'hun' UMC (Meijman, 2005, p139). Journalisten vinden dat gezondheidsnieuws relevant moet zijn voor de lezer (Len-Ríos et al. 2009, p325; Stryker, 2002, p526) en daarnaast vertaald moet zijn naar normale taal om het voor zoveel mogelijk mensen begrijpelijk te maken (Hinnant et al., 2012, p234).

2. *Hoe spreken zij over hun eigen taken?*

Net als Amerikaanse wetenschappers (Meyers, 2003, p273) zien ook Nederlandse wetenschappers informeren als een van hun verantwoordelijkheden. Daarnaast wordt ook verantwoording afleggen als taak genoemd (Allgaier et al., 2013, p4). Persvoorlichters beschouwen zichzelf als de intermediairs tussen wetenschappers en de lekenpers (White & Wingenbach, 2013, p124), en moeten daarnaast de belangen van de universiteit in de lekenmedia te vertegenwoordigen (Borchelt, 2008, p147). Journalisten zien burgers informeren als hun taak (Kovach & Rosenstiel, 2014, p49).

3. *Wat zien zij als de taken van de ander?*

Wetenschappers verwachten van persvoorlichters dat zij de intermediairs zijn tussen hen en de lekenpers (Willems, 2005b, p42) en daarnaast zorgen dat de reputatie van de universiteit in de lekenmedia vertegenwoordigd wordt (Borchelt, 2008, p153). Van journalisten verwachten wetenschappers dat zij de eerlijke boodschap van de wetenschapper bij de burger brengen en niet aan sensationele berichtgeving doen (Reed & Walker, 2002, p46). Universitaire persvoorlichters verwachten van wetenschappers dat zij voorlichters ondersteunen in hun werkzaamheden, omdat zij zelf onvoldoende medische kennis hebben om onderwerpen volledig te begrijpen (Reed & Walker, 2002, p46). Van journalisten verwachten voorlichters dat zij hun persberichten gebruiken, omdat daarin correcte informatie staat en het aantal verstuurd persberichten het internationale aanzien van de universiteit verhoogt (Autzen, 2014, p2;p5). Op hun beurt verwachten journalisten van wetenschappers dat zij journalisten helpen bij het duiden van onderzoek (Albaek, 2011, p343). Universitaire persvoorlichters worden verwacht aan accurate en volledige berichtgeving te doen (Len-Ríos et al., 2009, p318).

4. *Hoe grenzen ze hun professie af van die van anderen?*

Wetenschappers zullen waarschijnlijk zeggen dat zij de deskundigen zijn op het gebied van wetenschap en daarom zouden moeten bepalen welk nieuws op welke manier naar de burgers gecommuniceerd wordt. Persvoorlichters zien zichzelf als intermediairs tussen wetenschappers en de lekenpers; zij zullen zeggen dat zij beter dan wetenschappers weten hoe de wetenschappelijke informatie begrijpelijk op journalisten kan worden overgebracht. Bij journalisten wordt verwacht dat zij zich vooral van elkaar onderscheiden: de respondenten zullen zich uitsplitsen in enerzijds wetenschapsjournalisten die meer tijd hebben om onderzoek te doen, en algemeen journalisten die daar minder tijd voor hebben en daardoor ook vaker universitaire persberichten gebruiken.

Uit de interviews die volgen zal moeten blijken of deze hypothetische antwoorden inderdaad gelden voor de beroepsgroepen in Nederland. Hopelijk kunnen de resultaten antwoord geven op de onderzoeksvraag *welke rol opvatting hebben Nederlandse wetenschappers, universitaire persvoorlichters en journalisten over zichzelf en over elkaar bij het maken van nieuws over behandelmethoden*. In Nederland is dit niet eerder onderzocht en er bestaat überhaupt weinig literatuur over de situatie in Nederland, de bevindingen uit dit onderzoek kunnen daarom de bestaande literatuur verrijken. Voordat de onderzoeksvraag wordt beantwoord zal in de volgende hoofdstukken eerst nog worden toegelicht waarom gebruik is gemaakt van interviews als onderzoeksmethode (H3) en welke resultaten die interviews hebben opgeleverd (H4).

3. Een kwalitatieve onderzoeksmethode

In dit hoofdstuk wordt verder ingegaan op de empirische bijdrage van dit onderzoek. Om de onderzoeksvraag te beantwoorden wordt gebruik gemaakt van semi-gestructureerde interviews. Allereerst zal uiteen worden gezet waarom voor deze kwalitatieve onderzoeksmethode is gekozen (3.1), waarna zal worden toegelicht hoe de respondenten zijn geselecteerd en de topiclist is samengesteld (3.2). Tot slot wordt nog ingegaan op de analysemethode die is gebruikt om de interviews te analyseren (3.4).

3.1 Interviewen als onderzoeksmethode

Kwalitatief onderzoek wordt gedaan als de onderzoeker een bepaalde situatie of bepaald probleem wil beschrijven en interpreteren. Het doel van kwalitatief onderzoek is dan ook het verzamelen van kwalitatieve gegevens om onderzoeksproblemen in of van situaties, gebeurtenissen en personen te beschrijven en interpreteren (Baarda et al., 2013, p15). Onder kwalitatieve gegevens wordt data verstaan die betrekking heeft op de aard, waarde en eigenschappen (kwaliteiten) van onderwerpen.

Er bestaan drie onderzoeksmethoden om kwalitatief onderzoek mee te doen: participerende observatie, kwalitatieve inhoudsanalyse en open interviews. De participerende observatie wordt gebruikt als de onderzoeker uitspraken wil doen over het *gedrag* van zijn respondenten; bij een kwalitatieve inhoudsanalyse verzamelt de onderzoeker een hoeveelheid documenten, om daar vervolgens een uitspraak over te doen; bij open interviews is het doel om informatie te verzamelen uit meningen van ondervraagde personen, ter beantwoording van een vooraf geformuleerde probleemstelling (p130). Voor welke methode wordt gekozen hangt af van de praktische mogelijkheden van het onderzoek, de ervaring van de onderzoeker met de methode, en het karakter van de onderzoeksvraag (p94-5).

Voor dit onderzoek is gekozen voor open interviews als onderzoeksmethode, omdat de hoofdvraag wil achterhalen welke rolopvatting en ideeën de respondenten hebben over zichzelf en twee andere beroepsgroepen: het doel is dus niet om uitspraken te doen over het gedrag van de respondenten of over producties die zij hebben gemaakt, maar over hun meningen en visies op een bepaalde situatie. Door vragen te stellen wil de onderzoeker achterhalen hoe de respondenten over iets of iemand denken, met als gevolg dat de onderzoeker op opvattingen stuit die nieuw zijn ten opzichte van de bestaande literatuur.

3.1.1 Waarom semi-gestructureerde interviews

Binnen de open interviews zijn zes subsoorten te onderscheiden (voor een volledig overzicht zie Baarda et al., 2013, p132-7), waarvan slechts één soort voor dit onderzoek geschikt bleek: semi-gestructureerde interviews. Dat komt voornamelijk doordat in deze studie vooraf een duidelijke richting is bepaald - welke ideeën over rolopvattingen hebben de respondenten, en daarom niet alles wat de respondent zegt ertoe doet. Bij het diepte-interview doet daarentegen wel alles wat de res-

pondent zegt ertoe, omdat vooraf geen richtlijn is opgesteld. Daarnaast waren ook gedeeltelijk-gestructureerde interviews, waarbij gewerkt wordt met gesloten vragen, geen optie, omdat ik vooraf niet precies wist welke meningen en visies de respondenten zouden hebben. Het stellen van gesloten vragen zou de respondent in een bepaalde denkrichting duwen en andere, mogelijk waardevolle informatie negeren. Bij semi-gestructureerde interviews wordt daarentegen gewerkt met een topics, die door de onderzoeker door middel van open vragen worden afgegaan. De combinatie tussen een vooraf opgesteld doel en de wens om de respondent de ruimte te geven om vrij te antwoorden heeft daarom geleid tot de keuze voor semi-gestructureerde interviews.

Gezien deze voorwaarden zou daarentegen ook de focusgroep als onderzoeksmethode kunnen worden gebruikt kunnen. Via deze groeps gesprekken kan immers dezelfde data worden achterhaald en daarnaast leveren ze meer contextuele informatie op dan interviews (Stokes, 2006, p2). Bovendien zijn ze praktischer dan individuele interviews: omdat je alle data in één keer verzamelt en kan analyseren, bespaar je als onderzoeker veel tijd en inspanning (p3). Daarentegen bieden focusgroepen niet de diepgang en voordelen van sociale factoren (lichaamstaal, intonatie, mimiek) die interviews wel bieden (p2), en kunnen deelnemers last hebben van de groepsdruk waardoor ze hun antwoorden aanpassen aan de heersende opvatting en hun werkelijke visies achterwege laten (p3). Vanwege deze redenen, en omdat het qua tijd en inspanning niet mogelijk bleek om de respondenten bij elkaar te brengen, is niet gekozen voor focusgroepen.

3.1.2 Waarde van semi-gestructureerde interviews

Semi-gestructureerde interviews kennen een aantal voordelen ten opzichte van de andere interview-vormen. De belangrijkste daarvan is dat door de interactie in korte tijd veel informatie verkregen kan worden (Baarda et al., 2013, p131). Door open vragen te stellen krijgt de respondent de ruimte om te antwoorden, en doordat het gesprek live is, kan de interviewer direct doorvragen op antwoorden. Daarnaast kan de interviewer de hoeveelheid verkregen informatie vergroten door een goede sfeer te creëren en de respondent op zijn gemak te stellen (Opdenakker, 2006, p5). Dat kan door de respondent duidelijk te maken dat zijn antwoorden ertoe doen en de interviewer oprecht geïnteresseerd is in zijn opvattingen. Als de respondent het gevoel heeft dat dat het geval is, zal hij eerder bereid zijn zijn opvattingen met de interviewer te delen. Tijdens de interviews voor dit onderzoek is geprobeerd een ontspannen sfeer te creëren door de eerste topics te wijden aan de achtergrond en carrière van de respondenten, en hen te laten vertellen over hun doelen en ambities in hun werk.

Een ander voordeel is dat de deze vorm van interviewen de kwaliteit van de resultaten ten goede komt (Opdenakker, 2006, p4). Doordat interviewer en respondent een spontaan gesprek voeren, zijn ook de gegeven antwoorden spontaan. De kans dat de antwoorden persoonlijker en oprechter zijn is daardoor groter dan in bijvoorbeeld een interview dat aan de hand van een vragenlijst is afgenomen; in dat geval zijn antwoorden vaak beknopt en geregisseerd, omdat de respondent langer de tijd heeft gekregen om zijn antwoorden te bedenken en formuleren. Tijdens de interviews bleek

die spontaniteit inderdaad ten goede van de kwaliteit van de antwoorden te komen. Respondenten formuleerden hardop hun antwoorden en maakten al pratend afwegingen, waardoor hun data beter in de context geplaatst kon worden en meer informatie kon worden verzameld.

Tot slot is een bijkomend voordeel van semi-gestructureerde interviews dat de onderzoeker niet alleen data kan halen uit het gesproken woord, maar ook uit sociale factoren zoals lichaamstaal, intonatie en mimiek van de respondent (Opdenakker, 2013, p4). De interviewer kan de respondent zien en horen, en de manier waarop de respondent zijn antwoorden overbrengt kunnen veel duidelijk maken over de gevoelens die de respondent daarbij heeft. Voor de interviewer is dat waardevolle data om de opvattingen en visies van de respondent nog beter te begrijpen. Zo maakte een van de respondenten door zijn hoofd weg te draaien en met zijn handen een wegwuivend gebaar te maken overduidelijk dat hij niet te spreken was over hoe journalisten schrijven over gezondheid. Deze lichaamstaal maakte duidelijk dat de respondent eigenlijk een felle mening had dan zijn wat milde opmerking deed voorkomen.

3.1.3 Beperkingen van semi-gestructureerde interviews

Daarentegen is er ook kritiek te geven op semi-gestructureerde interviews. Het belangrijkste kritiekpunt is dat de kwaliteit van de resultaten afhankelijk is van de rol van de interviewer (Baarda et al., 2013, p95). Als de interviewer niet goed kan luisteren of niet de juiste vragen stelt, dan lijden de resultaten daar onder. Vooral het stellen van de juiste vragen is een belangrijke maar ook moeilijke opgave, omdat de interviewer ter plekke de vragen moet bedenken bij de topics. Voor dit onderzoek kwam het dan ook goed van pas dat ik al ervaring had met interviewen; de taak van luisteren naar de respondent en tegelijkertijd een vervolgvraag bedenken was mij niet onbekend en stelde mij in staat de gesprekken gaande te houden. Om te voorkomen dat topics niet aan bod kwamen, heb ik bij de interviews mijn laptop bij de hand gehouden, waarop ik de topiclist kon bekijken.

Ook moet de interviewer de interviews zo snel mogelijk uitwerken om de betrouwbaarheid van de gegevens te waarborgen (p98). Om te voorkomen dat gegevens verloren zouden gaan, zijn alle interviews daarom opgenomen met een opname-apparaat. Zo kon ik de precieze gesprekken terugluisteren en gedetailleerd uitwerken, en hoefde ik niet alleen terug te vallen op mijn geheugen. Ook heb ik geprobeerd de interviews zo snel mogelijk na afname uit te werken, zodat ik waardevolle informatie uit die gesprekken mee kon nemen in de volgende interviews. Een fout die ik daar vervolgens mee heb gemaakt is dat ik informatie uit voorgaande gesprekken heb gebruikt om een nieuw gesprek richting te geven (lees: 'een collega noemde dit als ergernis bij een ander, hoe denk jij daarover?'). Gelukkig besepte ik mij deze sturende vorm van interviewen direct bij het uitwerken van het interview en kon ik het vervolgens voorkomen.

Daarnaast moet de interviewer ervoor waken dat zijn lichaamstaal, mimiek of intonatie neutraal blijft, zodat hij geen verkeerde of gekleurde signalen naar de respondent uitzendt (Opdenakker, 2006, p4). Net als dat de interviewer bij de respondent informatie kan afleiden uit deze sociale fac-

toren, is dat andersom ook het geval. De houding van de interviewer kan zowel de respondent als de data beïnvloeden en daarmee de kwaliteit van de resultaten. Ik heb geprobeerd een zo neutraal mogelijke houding aan te nemen door weinig gebaren te maken en geen beoordelende reactie in mijn gezicht of blik te laten blijken als de respondent zijn mening gaf, maar slechts te knikken om de respondent duidelijk te maken dat ik heb geluisterd en respecteer wat hij zegt. Desondanks is het nog steeds mogelijk dat mijn houding het gesprek heeft beïnvloed, maar omdat ik dat niet met de respondenten heb besproken, zal ik daar niet achter komen.

Een ander kritiekpunt dat te leveren is op semi-gestructureerde interviews is dat de intieme interactie en persoonlijke toon van de interviews respondenten ook juist kan afschrikken (Baarda et al., 2013, p131). Het gevolg hiervan kan zijn dat respondenten sociaal-wenselijke antwoorden geven, omdat ze bijvoorbeeld collega's niet willen afvallen of bang zijn dat bepaalde antwoorden negatieve consequenties hebben. Om voor respondenten druk weg te nemen, zijn de interviews in anonimiteit afgenomen. Verwacht werd dat respondenten hierdoor eerder zouden willen deelnemen, omdat ze niet verantwoordelijke konden worden gehouden voor hun antwoorden. Voor deze studie maakt het ook niet uit dat de interviews anoniem zijn: de kwaliteit van de data zit immers in het *soort* uitspraken dat is gedaan en niet in de persoon die ze deed.

De resultaten uit deze interviews worden anoniem gebruikt, vanwege twee redenen: allereerst omdat verwacht wordt dat respondenten hierdoor eerder bereid zijn om informatie te delen, omdat bij anonimiteit antwoorden immers niet te herleiden zijn tot de persoon die ze gaf. Daarnaast zijn de interviews anoniem, omdat het voor de resultaten niet relevant is wie de respondenten precies zijn; naam en toenaam zijn niet van toegevoegde waarde voor de opvattingen die een respondent heeft over zijn werk en dat van anderen. Daarentegen is het bijvoorbeeld wel relevant welke opleiding de respondent heeft gevolgd, omdat die van invloed kan zijn op de mening van de respondent.

Het kan ook zo zijn dat de persoonlijke toon ertoe leidt dat respondenten helemaal niet willen meewerken; als zij over bepaalde onderwerpen niet willen of mogen praten, kan het vrije en persoonlijke karakter van semi-gestructureerde interviews afstotend werken, omdat daarbij de kans bestaat dat zij per ongeluk informatie delen die ze niet mogen of willen delen (p131). Gelukkig bleek dat bij de respondenten uit deze studie niet het geval: een aantal van hen deelden overigens wel informatie met mij die ik van hen niet mocht meenemen als data, die informatie heb ik daarom niet getranscribeerd, of heb ik verkregen terwijl het opname-apparaat uit stond en niet opgenomen in de analyse.

Tot slot is een veelgehoord kritiekpunt dat semi-gestructureerde interviews een grote inspanning van de onderzoeker vergt (Baarda et al., 2013, p95). De voorbereiding, planning, duur (min. één uur) uitwerking en analyse van deze interviews vraagt om een grote tijdsinvestering en is arbeidsintensief. Daarnaast wordt van de onderzoeker ook een emotionele inspanning verlangd; de interviewer moet constant moeite doen om te luisteren, te reageren en tegelijkertijd de regie over het

gesprek te houden. Voor dit onderzoek is geprobeerd die inspanning beperkt te houden, door bijvoorbeeld interviews die een lange reistijd verlangden via Skype en FaceTime te organiseren (in totaal twee keer). Deze onderzoeksmethode kostte inderdaad veel tijd en energie, maar omdat ik tijd had vrijgemaakt om de interviews af te nemen en uit te werken, was de inspanning te overzien.

3.2 Respondenten

In totaal zijn 15 interviews afgenomen, verspreid over een tijdsperiode van vier weken. In paragraaf 3.2.1 is te lezen hoe de respondenten zijn geselecteerd. Daarnaast zijn lijsten met topics gebruikt om de interviews richting te geven, die gebaseerd zijn op informatie uit de literatuurstudie. Een verdere toelichting op die topiclist volgt in 3.2.2.

3.2.1 Selectie

Om respondenten te selecteren, is gebruik gemaakt van de persberichten uit de kwantitatieve inhoudsanalyse van Schat et al. (unpubl.). Van de in totaal 113 verzamelde persberichten is onderzocht welke betrekking hadden op behandelmethoden (32); van het aantal overgebleven persberichten is vervolgens via LexisNexis en Google News onderzocht hoeveel er hebben geleid tot minstens één publicatie in Nederlandse nieuwsmedia: dat waren er 17. Als laatste stap is van deze 17 persberichten uitgezocht welke wetenschapper, universitaire persvoorlichter en journalist bij het productieproces betrokken waren; zo had ik 17 concrete voorbeelden ('setjes') van een samenwerking tussen de drie beroepsgroepen. Van al deze 17 setjes konden de betrokken personen worden achterhaald, die vervolgens allemaal via de mail zijn benaderd om deel te nemen aan dit onderzoek.

In totaal zijn 19 wetenschappers, 9 persvoorlichters en 10 journalisten via de mail uitgenodigd. Jammer genoeg bleef van velen een reactie uit, ook na herhaaldelijk mailen en bellen. Op basis van het aantal beschikbare respondenten en de beschikbare tijd voor deze studie, zijn uiteindelijk vijf respondenten per beroepsgroep geselecteerd: vijf wetenschappers, vijf universitaire persvoorlichters en vijf journalisten (dagblad en online). Daarbij is geprobeerd om zo heterogeen mogelijke groepen te bereiken, door wetenschappers met verschillende achtergronden, persvoorlichters van verschillende UMC's en journalisten van verschillende media te benaderen. Dat is grotendeels gelukt, alleen de groep wetenschappers bestaat uit een homogener groep dan gewenst: door het beperkte aantal beschikbare wetenschappers (geen tijd of verblijf in het buitenland), was de keuze voor wetenschappers beperkt. Dit is dan ook de reden waarom drie van de vijf wetenschappers werkzaam zijn in hetzelfde UMC.

Ook over de groep journalisten dient een korte opmerking te worden gemaakt. Eén respondent wijkt namelijk af van de overige vier, omdat zij werkzaam is voor een audiovisueel medium, terwijl haar vier collega-journalisten werkzaam zijn voor een krant of nieuwssite. Het was niet de oorspronkelijke bedoeling een audiovisuele journalist op te nemen in de respondenten, maar jammer

genoeg moest één van de eerder benaderde gezondheidsjournalisten wegens ziekte op het laatste moment afzeggen. Hij raadde een collega van hem als alternatief aan, hoewel zij werkzaam is voor een audiovisueel medium was zij wel beschikbaar en bereid mee te doen. Wegens tijdgebrek, en omdat ik verwachtte dat de resultaten voor audiovisuele media niet veel zouden verschillen voor printmedia, besloot ik haar op te nemen in mijn respondenten-groep.

Tijdens het selectieproces werd duidelijk dat sommige media berichten over behandelmethoden niet zelf schreven, maar deze hadden doorgeplaatst vanuit het ANP. Het leek mij daarom nuttig om ook een ANP-journalist te interviewen, aangezien die onderdeel bleek te zijn van het productieproces. Jammer (en vreemd) genoeg mocht de betreffende journalist niet meewerken aan mijn onderzoek, omdat “het onderzoek niet paste binnen het beleid van het ANP”.

3.2.2 Samenstelling en gebruik topiclist

Semi-gestructureerde interviews worden afgenomen aan de hand van een topiclist: op die lijst staan een aantal onderwerpen die de interviewer ter sprake wil brengen. Deze onderwerpen zijn gebaseerd op informatie uit de literatuurstudie uit H2. De vragen die de interviewer gebruikt om deze onderwerpen te bespreken worden tijdens het interview bedacht en gesteld. Het streven is om tijdens het interview de volgorde van de onderwerpen aan te houden, maar het kan zomaar zijn dat het gesprek een andere wending krijgt en de topics in andere volgorde aan bod komen. Dat is niet erg, maar het is wel de bedoeling dat alle topics ter sprake gekomen (Baarda et al., 2013, p141). Hoewel veel topics overeen komen, heeft elke beroepsgroep zijn eigen topiclist. Zie voor een volledig overzicht van de topics de bijlagen I-III van deze studie.

Om zowel de interviewer als de respondent te laten wennen aan de setting en daarnaast de respondent op zijn gemak te stellen, zijn allereerst een aantal vragen gesteld over de opleiding van de respondent en het aantal jaren werkervaring. Daarna volgden de makkelijke en neutrale topics van het interview, zodat de respondent niet gedwongen werd gelijk alle kaarten op tafel te leggen, en de interviewer een vertrouwensrelatie met de respondent kon opbouwen (Baarda et al., 2013, p141). Nadat het ijs was gebroken en er een vertrouwensband was ontstaan, was het voor de interviewer makkelijker om gevoelige onderwerpen aan te snijden. Daarom ging de eerste topic over het eigen beroep, zodat de respondent kon uitweiden over het werkveld dat hij het beste kende. Vervolgens werd de respondent in de volgende topics gevraagd naar zijn mening en opvattingen over de andere twee beroepsgroepen. Tot slot werd alle respondenten op het einde nog de ruimte geboden iets toe te voegen of te wijzingen aan hun verhaal.

3.3 Kwalitatieve inhoudsanalyse als analyse methode

Om de interviews te analyseren is gebruik gemaakt van een kwalitatieve inhoudsanalyse. Het doel van een kwalitatieve inhoudsanalyse is om bepaalde patronen of categorieën af te leiden uit de verkregen data (Koetsenruijter & Van Hout, 2014, p171). Deze analysemethode is dan ook vaak inven-

tariserend van aard en wil antwoord geven op hoe-vragen (p159). Ondanks het ontbreken van een hoe-vraag, is voor deze studie een kwalitatieve inhoudsanalyse goed geschikt als analysemethode. Deze studie wil immers soorten uitspraken blootleggen, en bijvoorbeeld geen uitspraken doen over hoe vaak die uitspraken voorkomen; om conclusies te trekken over aantallen kunnen kwantitatieve inhoudsanalyses worden toegepast. De waarde van een kwalitatieve inhoudsanalyse is juist dat het inzicht biedt in verschillende uitspraken, categorieën of patronen rondom een onderwerp; informatie die laat zien *hoe* een situatie in elkaar steekt of *hoe* respondenten ergens over denken. De toegevoegde waarde van het benoemen van deze categorieën is dat zij vervolgens kunnen dienen als basis van een kwantitatieve inhoudsanalyse: als de verschillende opties bekend zijn, kun je gaan turven hoe vaak ze voorkomen en zo in kaart brengen hoe omvangrijk het verschijnsel is (p171).

Een kwalitatieve inhoudsanalyse gaat over coderen (Koetsenruijter & Van Hout, 2014, p162). Daarmee wordt bedoeld dat de onderzoeker zijn data onderbrengt in verschillende codes, of labels. Het doel daarvan is om gegevens onder eenzelfde thema te bundelen en zo verbanden te leggen tussen verschillende data-onderdelen (p170). Meestal wordt bij kwalitatieve inhoudsanalyses niet gewerkt met een vooraf opgestelde lijst met codes; meestal worden die codes uit de data afgeleid. Zo stelt de onderzoeker een eerste set van codes op, nadat hij zijn materiaal voor de eerste keer heeft bekeken. Vervolgens bekijkt hij zijn materiaal nog eens met die codes; daarbij is de kans groot dat de onderzoeker ontdekt dat zijn genoteerde codes niet uitputtend zijn en er meer codes te noteren zijn. De onderzoeker past en vult zo beetje bij beetje zijn set met codes aan, totdat hij voldoende codes heeft om alle data mee te categoriseren (p163). Omdat de onderzoeker steeds terugkeert bij zijn data en geen vaste analyse-procedure doorloopt, spreken we ook wel over een cyclisch analyse-proces (p170).

Een veelgehoord kritiekpunt bij kwalitatieve inhoudsanalyses is de betrouwbaarheid van het onderzoek (Koetsenruijter & Van Hout, 2014, p183). Die is namelijk niet uit te drukken in een getal, zoals dat bij kwantitatieve inhoudsanalyses wel kan. In tegenstelling tot bij een kwantitatieve inhoudsanalyse heeft de onderzoeker bij een kwalitatieve inhoudsanalyse veel invloed op de uiteindelijke resultaten; hij bepaalt immers welke codes hij gebruikt en welke data tot die codes behoren. Het risico dat de onderzoeker een grote persoonlijke inbreng heeft is daardoor groot. Om de betrouwbaarheid van kwalitatief onderzoek te waarborgen, is transparantie daarom vereist (p183). De onderzoeker moet kunnen aantonen hoe hij te werk is gegaan, en welke theorieën en codes hij heeft gebruikt. Zo zou een andere onderzoeker die met hetzelfde materiaal en dezelfde vraag een tweede analyse doet, tot (ongeveer) dezelfde resultaten moeten komen (p182).

In deze studie zijn voorafgaand aan de analyse een aantal codes opgesteld, maar de meeste codes zijn uit de data afgeleid. De vooraf opgestelde codes zijn gebaseerd op zowel de hoofdvraag als de deelvragen, als op de literatuurstudie. Voorbeelden hiervan zijn: 'eigen taken', 'taken van X' en 'taken van Y'. Deze codes sluiten aan bij de deelvragen II en III. Andere vooraf opgestelde codes zijn 'vorm van het nieuws' (deelvraag I) en 'boundary work' (deelvraag IV). Na een eerste codeerronde

bleken sommige van deze codes zich uit te splitsen in subcategorieën, en dus zijn codes toegevoegd. Zo lieten veel respondenten bij het beschrijven van de taken van de ander ook hun positieve ervaringen, ergernissen en spanningen blijken rondom de samenwerking. Hierom zijn de codes ‘ervaring met X’, ‘ervaring met Y’, en ‘spanningsveld met X’, ‘spanningsveld met Y’ toegevoegd.

Daarnaast zijn tijdens de analyse ook een aantal nieuwe codes ontstaan. Een daarvan was ‘angst voor collega-wetenschappers’: uit de interviews met persvoorlichters, journalisten en een enkele wetenschapper bleek dat sommige wetenschappers moeite hebben met het populariseren van hun onderzoek in de lekenpers, omdat zij de reacties van collega-wetenschappers vrezen. Deze bevinding bleek nieuw ten opzichte van de literatuurstudie en is daarom als nieuwe code aan de set toegevoegd. Ook werden door alle drie de respondentengroepen (hoewel niet door alle respondenten) expliciet de ‘koppen van artikelen in nieuwsmedia’ als spanningsveld genoemd in de onderlinge samenwerking. Bij de wetenschappers en persvoorlichters is daarom de code ‘koppen als spanningsveld’ toegevoegd, maar bij de journalisten is voor een andere code gekozen. Uit de interviews met journalisten bleek namelijk dat niet zij, maar hun eindredacteuren verantwoordelijk zijn voor de koppen in nieuwsmedia, en dat leverde nog wel eens spanning op. Daarom is bij de journalisten de code ‘spanningsveld met eindredacteuren’ toegevoegd.

Tot slot nog kort iets over de software die is gebruikt om de interviews te coderen; nadat de 15 interviews waren getranscribeerd, zijn de uitgeschreven documenten ingevoerd in de data-analyse software Atlas Ti. In deze software konden codes worden aangemaakt en citaten worden gelabeld. De software bundelde vervolgens alle citaten per label bij elkaar, zodat een duidelijk overzicht ontstond van alle citaten rondom één code. De combinatie tussen dat overzicht en de gedane uitspraken leverden uiteindelijk interessante resultaten op, die hierna te lezen zijn.

4. Van data naar resultaten

In dit volgende hoofdstuk worden de resultaten uit de interviews besproken en antwoorden op de deelvragen geformuleerd. Om het overzicht te behouden worden de resultaten per beroepsgroep behandeld, voorafgegaan met een korte toelichting op de achtergronden van de respondenten.

4.1 Wetenschappers

De vijf wetenschappers zijn werkzaam op drie verschillende academische ziekenhuizen in Nederland. Zij hebben bijna allemaal Geneeskunde gestudeerd en zijn werkzaam als arts of onderzoeker (of beide), op één respondent na: hij volgde de opleiding Medische Biologie en werd viroloog. Onder de vier wetenschappers die Geneeskunde studeerden, is er één jonge respondent die weinig media-ervaring heeft en slechts één jaar werkzaam is bij een UMC. De overige respondenten hebben meer media-ervaring en zijn tussen de 8 en 29 jaar werkzaam in hetzelfde UMC.

4.1.1 Deelvraag I: hoe moet nieuws over behandelmethoden eruit zien?

Hypothese: het nieuws moet accuraat zijn en wetenschappelijke bevindingen moeten niet overdreven worden.

Uit de literatuurstudie van H2 bleek dat Amerikaanse wetenschappers vinden dat gezondheidsnieuws accuraat moet zijn (Nelkin, 1996, p1601). Uit de interviews met deze vijf wetenschappers bleek dat zij het daarmee eens zijn. Niemand van hen vindt dat gezondheidsinformatie overdreven of beter dan de werkelijkheid voorgesteld mag worden, ook omdat dat helemaal niet nodig is: 'het nieuws is vaak al ernstig genoeg'. Het gevaar van overdrijving is volgens hen dat de burgers een verkeerd beeld van de mogelijkheden in de gezondheidszorg krijgen en wetenschappers veel energie moeten steken in het nuanceren van de berichtgeving. Daarom zouden volgens een aantal respondenten altijd de beperkingen van het onderzoek vermeld moeten worden, zodat het voor de lezer duidelijk is wat er is gevonden en wat je ermee kunt, maar ook wat de restricties zijn.

Een ander kenmerk van gezondheidsnieuws dat door Amerikaanse wetenschappers werd genoemd was inhoudelijk van aard: alleen onderwerpen die relevant zijn voor de burger moeten worden gecommuniceerd (Allgaier et al., 2013, p9). Vier respondenten deden eenzelfde soort uitspraak, en voegden toe dat het nutteloos is om complexe onderzoeken met te veel details in de lekenpers te brengen, omdat een leek die toch niet begrijpt. Eén van hen zei het als volgt:

Dat [een nieuwswaardig onderwerp voor een lezer] is iets waarvan ik denk dat het aansprekend is voor het algemene publiek. Dus het is niet per sé mijn beste wetenschappelijke resultaat, want heel vaak zijn dat hele specifieke dingen die je nauwelijks aan een leek kan overbrengen, maar die heel aansprekend zijn. Bijvoorbeeld een hele duidelijke bijwerking, of een duidelijk voordeel voor de patiënt als bijvoorbeeld bepaalde therapieën gecombineerd worden.

Daarmee hangt samen dat wetenschappers verwachten dat wetenschappelijke informatie in normale taal aan leken wordt gecommuniceerd, zonder dat daarbij wetenschappelijke nuance verloren gaat (Nelkin, 1996, p1601). De respondenten deelden deze opvatting, al zei één wetenschapper wel vaak moeite te hebben met die vertaalslag:

Ik vind het heel lastig om wetenschappelijke taal of statistische toetsen die wij toepassen te vertalen in gewone taal. Je moet heel vaak rekening houden met heel veel zaken, bijvoorbeeld ik zet een studie op en ik kijk naar risicofactoren na bijvoorbeeld een nierdialyse. Dus mensen die zo erg nierfalen krijgen na een hartoperatie dat ze aan een dialyse lijden. En dan komt er de studie dat patiënten die ouder zijn minder een dialyse krijgen na een hartoperatie, en dat wordt dan in het nieuws 'oudere patiënten hebben toch een kleinere kans op nierdialyse', terwijl daar zoveel risicofactoren omheen zitten. Het is niet alleen wie jong of oud is, wie suikerziekte heeft, wie een hoge bloeddruk heeft, wie voor de operatie al een slechte nier had etcetera. Dat heeft allemaal met elkaar te maken en je kan niet maar één nieuwbericht sturen met dit is wat eruit komt.

Daarentegen werden door de wetenschappers nog twee kenmerken genoemd die nieuw zijn ten opzichte van de literatuur. Zij vonden dat gezondheidsnieuws pas volledig is als er ook patiëntendata beschikbaar is. Volgens hen kan iets namelijk in theorie heel goed werken, maar is er pas zekerheid als het ook uit de praktijk blijkt. Daarnaast vonden de respondenten dat wetenschappelijke bevindingen eerst gestaafd moeten worden door wetenschappelijke literatuur (publicaties in vakbladen), voordat ze in de lekenpers gebracht mogen worden. Dan zouden resultaten pas overtuigend genoeg zijn, en bovendien kan de journalist zo in zijn artikel doorverwijzen naar het wetenschappelijke artikel. Hieruit valt te concluderen dat de respondenten hun timing van publicaties in de lekenmedia laten afhangen van de publicatie-embargo's van vakbladen (Dunwoody, 1997, p47; Shuchman & Wilkes, 1997, p980)

Met deze resultaten kan antwoord gegeven worden op de eerste deelvraag: wetenschappers noemen accuraatheid, relevantie, begrijpelijke taal, wetenschappelijke onderbouwing en onderbouwing met patiëntendata als kenmerken van gezondheidsnieuws.

4.1.2 Deelvraag II: hoe spreken zij over hun eigen taken?

Hypothese: wetenschappers zien informeren en verantwoording afleggen als hun taken.

Zoals bleek uit de literatuurstudie, zeggen Amerikaanse wetenschappers het informeren van burgers tot hun verantwoordelijkheden te rekenen bij het maken van gezondheidsnieuws (Meyers, 2003, p273). De respondenten uit deze studie noemden informeren ook als een van hun taken, hoewel één wetenschapper dit niet expliciet tot zijn taken vond behoren. Dit is wellicht te verklaren doordat hij aan het begin van zijn wetenschappelijke carrière staat en nog zeer weinig media-ervaring heeft. Naast informeren (Allgaier et al., 2013, p4) werd door de respondenten ook verantwoording afleggen als taak genoemd.

Er werden ook taken genoemd die nieuw zijn ten opzichte van de literatuurstudie. Zo werden uitspraken gedaan over het geven van duiding aan persvoorlichters en journalisten; de respondenten vonden dat het hun verantwoordelijkheid was om de wetenschappelijke informatie goed uit te leggen aan persvoorlichters en journalisten, zodat zij het vervolgens correct kunnen opschrijven in de lekenmedia. Een tweede nieuwe eigen taak die werd genoemd is het controleren van de persberichten die persvoorlichters opstellen. De respondenten zien het als hun taak om te overleggen met de persvoorlichters over de inhoud en er vervolgens voor te zorgen dat de informatie in de persberichten correct en genuanceerd is.

Daarnaast zeiden de respondenten ook dat wetenschappers bewust moeten omgaan met hun media-optredens en niet alleen omwille van de publiciteit moeten publiceren in de lekenpers. Volgens hen zouden wetenschappers soms te snel ingaan op verzoeken van journalisten, omdat zij zelf graag in de media willen komen. Gevolg daarvan is dat wetenschappers soms commentaar geven op onderwerpen die niet tot hun vakgebied behoren en journalisten in de war raken over wie nu arts is en wie wetenschapper:

In mijn geval houd ik me met geneesmiddelen bezig, en dan denken ze dat ik verstand heb van alle geneesmiddelen. Dan wordt me iets gevraagd over geneesmiddelen van het RIVM of over wat een apotheker in Groningen heeft gedaan. Maar dat zijn niet mijn onderwerpen en dan houd ik het ook af. Maar je ziet ook dat andere wetenschappers het ook leuk vinden om benaderd te worden en die daar wel op ingaan. En dan krijg je dus hele scheve verhoudingen, omdat dus niet echt de specialist gevraagd wordt, maar de bekende van de journalist. Je kunt de journalist niet kwalijk nemen dat hij niet iedereen kent, maar je kunt de wetenschapper misschien wel kwalijk nemen dat hij overal op ingaat, maar goed dat is misschien mens eigen.

De tweede deelvraag kan dus al volgt worden beantwoord: wetenschappers zien informeren en verantwoording afleggen als hun taken, maar voegen daaraan toe dat ook het geven van duiding, het controleren van persberichten en het bewust omgaan met media-optredens tot hun takenpakket behoren.

4.1.3 Deelvraag III: hoe spreken zij over de taken van de anderen?

Hypothese: persvoorlichters moeten functioneren als intermediairs tussen wetenschappers en de lekenpers en daarnaast moeten zij het belang van het UMC vertegenwoordigen. Journalisten moeten aan accurate berichtgeving doen en de boodschap van de wetenschapper bij de burger brengen.

De literatuurstudie maakte duidelijk dat wetenschappers hun persvoorlichters twee taken toeschuiven. Allereerst moeten laatstgenoemden functioneren als intermediairs tussen de wetenschappers en de lekenpers (Willems, 2005b, p42) en daarnaast moeten persvoorlichters de belangen van de wetenschapper en het UMC in de lekenpers vertegenwoordigen (Borchelt, 2008, p153).

Beide taken werden door de respondenten uit deze studie genoemd. Daarnaast verwachten de wetenschappers dat persvoorlichters een vertaalslag kunnen maken, net zoals uit de literatuurstudie bleek (Woloshin et al., 2009, p614). Eén wetenschapper gaf wel toe dat het gevaarlijk vindt om die vertaalslag toe te passen, omdat daarmee wetenschappelijke nuance verloren kan gaan.

Daarnaast werd nog een drietal taken genoemd die niet uit de literatuur zijn gebleken. Eén daarvan is het bedenken van de koppen boven een artikel: volgens de wetenschapper zouden persvoorlichters voortaan de koppen moeten bedenken, om te voorkomen dat de wetenschapper verrast wordt door een titel waar hij zich niet in kan vinden:

Dus dat is misschien wel een goed punt dat de persvoorlichter tegen de journalist zegt 'dit moet de titel zijn' en 'maak het niet te groot, of te hyperig'. Misschien is dat wel een goede taak voor de persvoorlichter om dat gewoon in te perken, want hij zit toch tussen die twee werelden en hij is degene die medieert tussen ons en de media.

Ook zouden persvoorlichters ervoor moeten zorgen dat het in het persbericht nuances zijn opgenomen. Eén wetenschapper vatte samen dat de persvoorlichter ervoor moet zorgen dat het persbericht 'gewoon goed in elkaar zit'. De derde nieuwe taak werd door de respondenten omschreven als het hebben van een kritische houding: ze verwachten dat persvoorlichters kritisch zijn op de informatie die ze binnenkrijgen en niet alles wat een wetenschapper zegt voor waar aannemen:

Nou ja, persvoorlichters zouden zelf ook kritisch moeten zijn naar de wetenschappers en vragen wat betekent het nu precies, en waarom zegt u dit, en is dit in overeenstemming met wat er nog meer gezegd wordt, en hoe lang duurt het nou voordat diabetes genezen wordt, en daar moet je ook gewoon helder over zijn als pers. Je moet niet tevreden zijn met een verhaal van één wetenschapper die zegt dat over vijf jaar type één van diabetes is genezen.

Wat betreft de persvoorlichters wordt de hypothese dus ondersteund door de bevindingen. De geïnterviewde wetenschappers noemen intermediairen en het UMC vertegenwoordigen als taken, bovendien noemden zij ook nieuwe verantwoordelijkheden, zoals het bedenken van koppen, opnemen van nuances en aannemen van een kritische houding.

De geïnterviewde wetenschappers verwachten van journalisten dat zij het middel bieden om de eerlijke, genuanceerde, boodschap van de wetenschapper bij de burger te brengen. Deze verwachtingen bleken eerder al uit de behandelde literatuur (Reed & Walker, 2002, p46). Eén van de respondenten beargumenteerde zijn uitspraak door te zeggen dat 'journalisten te allen tijde een accurate boodschap moeten verkondigen, en daarom nooit de inhoud ondergeschikt mogen maken aan het feit dat hun stuk gelezen wordt'. Daarmee hangt samen dat de wetenschappers verwachten dat journalisten koppen gebruiken die de lading van het stuk dekken. Eén respondent kon daarentegen wel begrip opbrengen voor het gegeven dat dit niet altijd het geval was:

Het is ook voor een groot deel psychologie; een krantenkop is eigenlijk een vorm van reclame. Je moet een product verkopen, want een krant is een product, dat snap ik ook. Dus ik begrijp ook dat het balanceren is tussen hoe trek ik iemand mijn artikel in en hoe breng ik zo waarheidsgetrouw mogelijk de boodschap die moet worden overgebracht. En ik snap ook dat dat een soort sport is hoor. Ik bedoel, ik kijk er van mijn kant naar en ik wil een duidelijke kop en een waarheidsgetrouw artikel, maar ik kan me ook voorstellen dat een journalist zegt 'dat snap ik, maar ik wil ook dat mijn krant verkocht wordt en daarom doe ik een concessie aan de kop, want iemand leest toch wel het artikel'.

Uit de literatuurstudie werd niet concreet duidelijk of wetenschappers het maken van de vertaalslag tot het takenpakket van journalisten vinden horen. Uit de publicatie van Nelkin (1996) bleek wel dat Amerikaanse wetenschappers vinden dat medisch nieuws vertaald moet worden in de lekenpers (p1601), en dat persvoorlichters hiervoor zouden moeten zorgen (Woloshin et al., 2009, p614), maar of zij ook vinden dat journalisten daar aan moeten bijdragen werd niet duidelijk. Dit in tegenstelling tot de bevindingen uit deze studie, waarin de respondenten aangaven dat zij ook van journalisten verwachten dat die medisch jargon omzetten in gewone taal.

Een tweede nieuwe bevinding is dat de wetenschappers van journalisten verwachten dat zij enige kennis hebben van het onderwerp waarover zij schrijven. Ze hoeven niet dezelfde inhoudelijke kennis als de wetenschapper te hebben, maar ze moeten wel met de wetenschapper een gesprek kunnen voeren over dat onderwerp. De respondenten merken dat sommige journalisten hen soms opbellen en in het wilde weg vragen stellen, zonder dat zij enige kennis van zaken hebben. Dat vinden zij zorgwekkend, omdat daardoor het risico groter wordt dat journalisten de informatie verkeerd overnemen. De wetenschappers constateren hierbij wel een duidelijk verschil tussen wetenschapsjournalisten enerzijds, die wel de juiste achtergrondkennis hebben en niet zomaar wetenschappers opbellen, en algemeen journalisten anderzijds, die de kennis niet hebben en dat wel doen:

Kijk, als je die meer gespecialiseerde wetenschapsjournalisten hebt, die hebben natuurlijk meer achtergrondkennis en die kunnen het ook meer in perspectief brengen, en die kunnen daar ook kritische kanttekeningen bijzetten die zin hebben. Iemand die daar verder vanaf staat kan daar kritisch over zijn, zonder dat hij of zij precies weet hoe het zit. En dan kun je de plank flink mis slaan.

Ook de hypothese voor journalisten wordt dus door de bevindingen ondersteund: volgens wetenschappers is het de taak van journalisten om ervoor te zorgen dat er een accurate boodschap naar de burgers wordt gecommuniceerd. Daarbij zouden journalisten zich ook moeten bemoeien met de vertaalslag en moeten zij basiskennis hebben van de gezondheidsonderwerpen waarover zij schrijven.

4.1.4 Deelvraag IV: hoe grenzen zij hun eigen professie af van die van anderen?

Hypothese: door te zeggen dat wetenschappers de deskundigen zijn op het gebied van wetenschap en daarom zouden moeten bepalen welke informatie op welke manier naar de burger wordt gecommuniceerd.

Gieryn (1983) definieerde drie doelen van *boundary work*: het uitbreiden van de eigen autoriteit naar een andere discipline (p791), het monopoliseren van de eigen positie (p791-2) en het handhaven van de professionele autonomie (p792). In de gesprekken met de wetenschappers kwamen zij alle drie naar voren.

Dat de wetenschappers hun autoriteit probeerden uit te breiden naar een andere discipline werd duidelijk uit een aantal van hun uitspraken over journalisten. Een aantal wetenschappers zei bijvoorbeeld dat zij vindt dat wetenschappers meer zeggenschap zouden moeten hebben over hoe het gezondheidsnieuws eruit zou moeten zien, omdat het hun wetenschap is die wordt gecommuniceerd. Journalisten zouden zich daarom aan de behoeften van wetenschappers moeten aanpassen. Met dergelijke uitspraken claimden de respondenten dus zeggenschap over de journalistieke professie. Een van die uitspraken is hieronder te lezen:

Zo moet het, en dat willen wij het liefst, want uiteindelijk is het onze wetenschap die in de media komt. Dus ik denk dat wij het volste recht hebben om te zeggen, dit willen wij en dit willen wij niet. Dus ik denk dat wij gewoon een leidende rol moeten nemen.

Daarnaast monopoliseerden de wetenschappers hun eigen beroep, door journalisten als buitenstaanders aan te wijzen voor wie de wetenschappelijke wereld soms onbereikbaar is. Vanwege de complexiteit van onderwerpen en het gebrek aan een medische achtergrond is die wetenschappelijke wereld voor veel journalisten moeilijk te begrijpen:

Ons vak moet je heel bedachtzaam benaderen. Elk onderzoek dat een resultaat oplevert, dat is maar één onderzoek, gebaseerd op maar één populatie bijvoorbeeld in Utrecht. Dus of het nou voor Nederland toepasbaar is, dat is maar de vraag, en helemaal of het voor China of Afrika het geval is. [...] We geven het al wel in Utrecht, en we proberen andere ziekenhuizen ervan te overtuigen het ook te gebruiken, maar het is maar één studie. En je hebt in de medische wereld vaak meerdere studies nodig om echt te laten zien, dit werkt echt.

Tot slot probeerden de wetenschappers ook hun eigen professionele autonomie te handhaven, door bepaalde taken duidelijk af te wijzen of toe te schuiven aan een ander. Zo zei een respondent dat het niet zijn taak, maar die van de journalist is om te bepalen wat nieuws is, omdat die de media-deskundige van de twee is. En zo zei een andere wetenschapper dat de persvoorlichter de vertaalslag op zich diende nemen, omdat die beter dan de wetenschapper weet hoe dat moet.

Zoals verwacht werd, zeggen de wetenschappers dus inderdaad op bepaalde gebieden de deskundigen te zijn. Daarentegen wijzen ze juist ook op de deskundigheid van de andere partijen, waardoor ze hen ook verantwoordelijk houden voor taken op dat gebied. Volgens Gieryn (1983) proberen de wetenschappers hiermee ook de verantwoordelijkheid voor mogelijke fouten aan anderen toe te wijzen.

4.2. Persvoorlichters

De geïnterviewde persvoorlichters zijn werkzaam bij vier verschillende UMC's, waar zij tussen de 2 en 15 jaar werkzaam zijn. Zij hebben allemaal een andere vooropleiding gedaan, uiteenlopend van Nederlands tot Fysische Geografie. Daarnaast hebben de respondenten ook verschillende werkverledens; zo hebben twee van hen gewerkt in de journalistiek en een van hen in de wetenschappelijke wereld.

4.2.1 Deelvraag I: hoe moet het nieuws over behandelmethoden eruit zien?

Hypothese: de verhalen moeten volledig zijn en ten goede komen van het eigen UMC.

Uit de besproken literatuur werd duidelijk dat universitaire persvoorlichters vinden dat gezondheidsnieuws volledig moet zijn (White & Wingenbach, 2013, p614). Deze voorwaarde werd ook door de respondenten genoemd, al dan wat concreter: zij zeiden dat gezondheidsnieuws te allen tijde genuanceerd en accuraat moet zijn, om te voorkomen dat de burger vals hoop krijgt. Daarnaast zeiden de respondenten bewust onderwerpen uit te kiezen die aansluiten bij de speerpunten van het eigen UMC, wat ook overeenkomt met bevindingen uit de literatuur (Meijman, 2005, p139).

De respondenten noemden ook een aantal nieuwe voorwaarden aan gezondheidsnieuws. Eén daarvan is dat in gezondheidsnieuws wetenschappelijke informatie begrijpelijk moet zijn opgeschreven. Volgens hen is het doel van gezondheidsnieuws aan de leek uitleggen wat er in de wetenschappelijke wereld gebeurt, en dus is de vertaalslag bedoeld om die leek te bereiken en niet om wetenschappelijke nuance tekort te doen. Bovendien vindt een van de persvoorlichters dat gezondheidsonderwerpen eerst wetenschappelijk onderzocht moeten zijn, voordat zij mogen verschijnen in de lekenpers.

Ook noemden de respondenten relevantie als nieuwe voorwaarde: het te communiceren nieuws moet relevant zijn voor de huidige burger en patiënt. Soms zijn er bevindingen gedaan die belangrijk zijn, maar niet per se relevant zijn voor de lezer van nu, bijvoorbeeld omdat het nog tien jaar zal duren voordat artsen de bevindingen kunnen toepassen. Onderwerpen die geen directe maatschappelijke relevantie hebben moeten daarom uit de lekenpers worden gehouden:

Of het klinische relevantie heeft, dus hele ingewikkelde, als je bepaalde wetenschappelijk doorbraken hebt in de faculteit, duurt het misschien 15 jaar voordat dat werkelijk in de kliniek kan worden toegepast. Dan zeggen wij, dat is leuk voor mede-onderzoekers en het kan helpen om onze reputatie als top-onderzoeksinstituut te handhaven, maar als het niet binnen afzienbare tijd echt iets toevoegt aan het leven van mensen, dan is het voor ons minder makkelijk om het ook in ons eigen denken naar buiten te brengen.

Samengevat kan op deze deelvraag het volgende antwoord worden geformuleerd: de universitaire persvoorlichters vinden dat gezondheidsnieuws accuraat en genuanceerd moet zijn en daarnaast de belangen van het eigen UMC moet ondersteunen. Als nieuwe vormkenmerken werden begrijpelijk taalgebruik en relevantie voor de burger genoemd.

4.2.2 Deelvraag II: hoe spreken zij over de eigen taken?

Hypothese: intermediair zijn tussen wetenschappers en de lekenpers en daarbij de belangen van het UMC in de lekenmedia vertegenwoordigen.

De geïnterviewde persvoorlichters zeiden het als hun taak te beschouwen om de verbindende schakel te zijn tussen wetenschappers en de lekenpers. Deze bevinding komt daarmee overeen met die uit de literatuur, waaruit bleek dat persvoorlichters als intermediair functioneren tussen wetenschappers en de lekenmedia (White & Wingenbach, 2013, p124). De respondenten zeggen enerzijds ervoor te moeten zorgen dat wetenschappers voorbereid zijn op media-aandacht en zo goed mogelijk in de lekenpers verschijnen, en anderzijds dat journalisten niet te kort door de bocht gaan en op een correcte manier publiceren over het ziekenhuis, de wetenschappers en hun onderzoeken.

Een andere taak die in de literatuur werd genoemd was het vertegenwoordigen van de belangen van het UMC in de lekenmedia (Borchelt, 2008, p147). Deze taak werd ook door de geïnterviewde persvoorlichters genoemd. Zij zeggen hun succes te ontleen aan 'scoren in de pers' en positieve media-aandacht voor het ziekenhuis en bijvoorbeeld niet aan het aantal verstuurd persberichten, zoals uit de literatuurstudie wel naar voren kwam (Borchelt, 2008, p147). Eén van hen verwoordde deze taak als volgt:

Ik denk dat het doel van mijn werk voor een groot deel is het bekendmaken van de prachtige onderzoeken die hier gebeuren. Want er is zoveel interessant onderzoek op het gebied van kanker, dat is zo enorm interessant, dat is heel fijn als de buitenwereld dat weet. En ook voor de patiënten is het denk ik ook heel fijn om te weten dat er gepassioneerde onderzoekers dagelijks bezig zijn, dag en nacht, om te kijken hoe we kanker de wereld uit kunnen krijgen. En natuurlijk ook de reputatie van het ziekenhuis verbeteren en bewaken, want we hebben een heel mooi ziekenhuis hier. Natuurlijk worden er hier ook fouten gemaakt, maar daar zijn we ook heel transparant in. Maar bij alles eigenlijk staat toch wel voorop de reputatie van dit medisch centrum.

Bij het vertegenwoordigen van de eigen belangen kan nog wel eens wat onderlinge strijd plaatsvinden tussen de UMC's, zoals door de literatuurstudie duidelijk werd (Len-Ríos et al., 2009, p317).

De geïnterviewde persvoorlichters zeiden allemaal graag in de media te willen komen, omdat daarmee subsidie-verstrekkingen bereikt kunnen worden, maar daarentegen zeiden zij geen onderlinge strijd te ervaren. Eén persvoorlichter zei daarentegen soms wel enige geografische concurrentie te voelen: hij merkt dat zijn UMC door landelijke media minder vaak gevraagd wordt om een deskundige bijdrage, omdat de geografische afstand een obstakel vormt:

Nou, wij hebben sowieso al één euvel, want wij zitten helemaal rechts onderin het land. Dat maakt het soms nog wel eens lastig als er een cameraploeg, en zeker als bijvoorbeeld ik noem waar wat *De wereld draait door* een klinisch geneticus zoekt om iets toe te lichten, dat wordt altijd Sjoerd Repping erbij gehaald van het AMC. Wij hebben ook een prima hoogleraar die er iets over kan vertellen, maar die moet tweeënhalf uur in de auto zitten naar Amsterdam, dus dat maakt het in dat opzicht wel eens lastig. Ze vragen nooit, in Hilversum wordt altijd in dat kringetje gezocht van UMC Utrecht, AMC, VUmc, die worden wat sneller bij gehaald. Wij moeten het hier doen met onze eigen regionale media.

Tot slot vinden de persvoorlichters ook dat zij ervoor moeten zorgen dat de informatie in het persbericht klopt en begrijpelijk is opgeschreven, een taak die nieuw is ten opzichte van de literatuur. Zij merken dat vooral online nieuwsmedia hun persberichten vaak volledig overnemen, daarom moet de inhoud te allen tijde kloppen. Uit de publicatie van Autzen (2014, p4) bleek dat persvoorlichters hun persberichten aanpassen aan journalistieke normen, om het voor journalisten makkelijker te maken deze direct over te nemen. De geïnterviewde persvoorlichters zeiden hun berichten ook aan te passen aan journalistieke behoeften, door bijvoorbeeld quotes en citaten toe te voegen.

Kortom beschouwen persvoorlichters de volgende zaken tot hun takenpakket: het intermediairen tussen wetenschappers en de lekenpers, het vertegenwoordigen van de belangen van het UMC en ervoor zorgen dat de informatie in de persberichten accuraat is en toegankelijk is opgeschreven.

4.2.3 Deelvraag III: hoe spreken zij over de taken van de anderen?

Hypothese: wetenschappers moeten voorlichters ondersteunen in hun werkzaamheden en journalisten moeten universitaire persberichten gebruiken.

In de literatuurstudie werd genoemd dat persvoorlichters van wetenschappers verwachten dat zij hen ondersteunen in hun werkzaamheden (Cho, 2006, p563). Deze taak werd ook door de respondenten genoemd. Onder 'ondersteuning' verstaan zij dat wetenschappers meekijken bij het productieproces van de persberichten en ervoor zorgen dat het bericht inhoudelijk klopt, en daarnaast dat zij benaderbaar zijn voor overleg over welke informatie op welke manier naar de lekenpers gecommuniceerd moet worden. Het onderstaande citaat biedt verduidelijking in die samenwerking:

Dan heb ik het al wel correct opgeschreven voor mijn gevoel, maar dan wordt er nog van alles genuanceerd. Dan is het mijn taak om te zeggen dat het persbericht daar niet beter en ook minder aantrekkelijk van wordt. Dan stel ik altijd de vraag; ja, maar wat ik al had opgeschreven, was

dat incorrect, of klopt dat niet? Of is het te kort door de bocht? Daar krijg ik dan altijd een discussie over met een wetenschapper.

Een geheel nieuwe taak die de persvoorlichters aan wetenschappers toeschuiven is het simpel kunnen uitleggen van hun onderzoek. Zij geven hier twee redenen voor: allereerst moeten wetenschappers hun onderzoek simpel kunnen uitleggen aan de persvoorlichter, zodat die het begrijpelijk en correct kan opschrijven voor de journalist. Een persvoorlichter begrijpt immers ook niet alle wetenschappelijke informatie, en om te voorkomen dat hij de informatie verkeerd begrijpt moet de wetenschapper een versimpelde versie kunnen overbrengen. Ten tweede moeten wetenschappers ook in staat zijn om hun onderzoek simpel aan een leek uit te leggen: zij werken met publiek geld en moeten daar volgens de respondenten verantwoording over afleggen aan de burger. Om de leek te bereiken moet gewone mensentaal worden gebruikt:

Ik vind dat een wetenschapper het ten alle tijde ook simpel moet kunnen uitleggen, want die doet toch zijn werk op kosten van de gemeenschap en ja, ik vind dat je dus ook gewoon moet kunnen verantwoorden wat je doet met dat geld.

Met het simpel kunnen uitleggen van hun onderzoek hangt volgens de respondenten de volgende nieuwe taak samen¹: wetenschappers moeten in de lekenmedia publiceren voor leken en niet voor collega-wetenschappers. De persvoorlichters merken dat hun wetenschappers soms moeite hebben met de vertaalslag, omdat ze bang zijn voor de reactie daarop van hun collega's. Wetenschappers zijn gewend om alles keer op keer te nuanceren en zaken volledig in perspectief te plaatsen, daarom vrezen ze dat de versimpelde versie onprofessioneel overkomt op hun collega's en zij daardoor in aanzien dalen. De respondenten vinden echter dat wetenschappers zich meer moeten beseffen dat publicaties in de lekenmedia niet voor collega-wetenschappers zijn bedoeld, maar voor de leek die wetenschappelijke taal niet begrijpt:

Wetenschappers hebben soms nog wel eens de neiging om vooral voor hun collega-wetenschappers te schrijven, van kijk eens waar ik allemaal mee bezig ben. Soms schrijft een journalist het dan zo op, dat collega's een beetje lacherig erover gaan doen, omdat de materie zo gesimplificeerd is. En dan zeg ik ook; je doet dit niet voor je collega's, maar voor oma die driehoog achter woont, die snapt anders niet waarover het gaat. Het moet gewoon heel erg versimpeld worden.

Wat betreft de wetenschappers wordt de hypothese voor deze deelvraag dus ondersteund door de bevindingen. De persvoorlichters schuiven wetenschappers de volgende taken toe: het geven van ondersteuning, het simpel kunnen uitleggen van wetenschappelijk onderzoek en de juiste doelgroep van de lekenmedia voor ogen houden.

¹ Deze opmerking heeft een nuance: deze bevinding is nieuw ten opzichte van de literatuurstudie uit dit onderzoek, maar niet nieuw ten opzichte van de bestaande literatuur; onder andere Graham Farmelo (1997) en Sharon Dunwoody (2014) schreven al eerder over dit verschijnsel. Ten tijde van het schrijven van deze literatuurstudie zijn deze publicaties echter niet gevonden, daarom zijn zij niet opgenomen in de theorie sectie.

Wat betreft de journalisten maakte de literatuurstudie duidelijk dat persvoorlichters van hen verwachten dat zij hun persberichten gebruiken, omdat daarin de informatie juist staat opgeschreven en het aantal verstuurd persberichten bijdraagt aan het internationale aanzien van de universiteit (Autzen, 2014, p2;p5). Tijdens de interviews werd dit echter door geen enkele respondent benoemd en daarnaast werd geen enkele uitspraak gedaan die aan deze verwachting refereerde. Daarom kunnen we concluderen dat de geïnterviewde persvoorlichters het overnemen van persberichten niet tot de taken van journalisten vinden horen.

Een taak die daarentegen wel werd genoemd is dat journalisten alleen accurate en genuanceerde berichten moeten verspreiden. Voor het begrip van de burger is het van belang dat juiste informatie wordt gecommuniceerd. Daarom moeten journalisten geen eigen interpretatie op de wetenschappelijke informatie loslaten, maar het verhaal van de voorlichter overnemen. Een aantal respondenten vindt dat persberichten van UMC's altijd moeten kloppen, omdat zij een maatschappelijk belang dienen: journalisten zouden universitaire persberichten daarom gewoon moeten kunnen overnemen. Bovendien vergroot die eigen interpretatie volgens deze respondent het risico dat er onjuistheden het bericht insluipen:

Kijk, als ik zo'n pitch doe en een journalist komt de hoogleraar interviewen, dan kan ik wel een heel genuanceerd persbericht hebben, maar uiteindelijk is het aan de journalist om daar wat van te maken. Vaak zit ik ook bij zo'n interview en schrijf ik mee, en vaak worden die dingen door de hoogleraar verteld, en maakt de journalist er een verhaal van. Dan is het ook niet meer.. Dan mag je alleen nog maar feitelijke onjuistheden corrigeren, dan is het aan de journalist om dat wel of niet op die manier in de krant te zetten. Dan kunnen wij nog wel suggesties doen van dit kun je misschien beter zo of zo opschrijven, en zo nu en dan wordt dat overgenomen. Ik denk dat daar het gevaar in schuilt dat er soms te veel, en zeker bij kankeronderzoeken, zie je heel vaak dat mensen hoop krijgen door een bepaald onderzoek en dat is soms wel gevaarlijk.

Onderdeel van deze taak is dat persvoorlichters verwachten dat journalisten ook genuanceerde koppen gebruiken. Juist omdat de kop het eerste is wat de burger leest, moet daarin de nuance worden gewaarborgd. Desondanks weten de persvoorlichters dat journalisten niet verantwoordelijk zijn voor de koppen, maar dat deze worden bedacht door hun eindredacteuren, en die ervoor moeten zorgen dat burgers het artikel gaan lezen. Daardoor formuleren eindredacteuren het onderwerp in de kop soms minder genuanceerd, omdat stellige koppen meer interesse van de lezer wekken. Een aantal respondenten vond dit acceptabel, zolang de nuance maar direct na de kop of lead volgde.

Naast het verspreiden van accurate en genuanceerde berichtgeving zien persvoorlichters nog een taak voor journalisten weggelegd: het in context plaatsen van de informatie die zij binnenkrijgen. Journalisten moeten zich verdiepen in de onderwerpen waarover zij schrijven, en berichten niet zomaar van elkaar overpennen. Zo zouden journalisten bijvoorbeeld moeten uitzoeken of al eerder over hun onderwerp is geschreven en zo ja, wat erover is geschreven. Op die manier kan enerzijds

voorkomen worden dat burgers in verwarring raken over wat nieuw is en wat niet, en anderzijds dat UMC's onterecht positieve aandacht krijgen, ten koste van een ander UMC:

Ja, toen zijn die patiënten hier zelfs nog allemaal gefilmd enzo, we zijn toen heel groot in het nieuws geweest, maar blijkbaar heeft deze journalist dat gemist ofzo. Dus dan ben ik toch wel enigszins verbaasd, en dan zie je dus dat de pr van dat ziekenhuis naar de journalist toe, terwijl het een hele kritische journalist is nota bene, toch heel sterk is geweest, en dat hij dus volgens mij niet goed in het archief heeft gekeken of niet goed heeft Gegoogled.

De persvoorlichters merken daarbij dat er een tweedeling ontstaat tussen journalisten: aan de ene kant staan gespecialiseerde wetenschapsjournalisten die de ruimte krijgen om zich te verdiepen in onderwerpen, en aan de andere kant staan algemeen journalisten die niet voldoende tijd hebben om onderwerpen in de juiste context te zetten:

Zeker bij de *Metro's* van deze wereld, die hebben gewoon niet echt onderzoeksjournalisten in dienst en kunnen daar niet te veel tijd aan besteden en die weten ook denk ik dat wij een betrouwbare bron zijn. Dat we niet schreeuwerig zijn. Dus ik denk dat die ook wel een soort vertrouwen in ons hebben en dat wil de dan ook niet beschamen. Maar de NOS bijvoorbeeld, die gaan altijd, dat vind ik ook echt fantastisch, als ik die iets vertel dan zeggen ze stuur het proefschrift maar op. Die journalisten daar gaan het proefschrift zitten lezen. Die zijn zo grondig, die laat zich niets vertellen, maar die krijgt van zijn baas tijd om zich daarin te verdiepen, en de *Metro* en *NU.nl* en andere internetmedia, die hebben dat niet.

Concluderend kunnen we zeggen dat de hypothese voor journalisten niet opgaat. Persvoorlichters zien het namelijk niet als taak van journalisten om persberichten te gebruiken. Daarentegen vinden zij dat journalisten aan accurate en genuanceerde berichtgeving moeten doen en wetenschappelijke informatie in de juiste context moeten zetten.

4.2.4 Deelvraag IV: hoe grenzen zij hun professie af van die van de anderen?

Hypothese: door te zeggen dat zij het beste weten hoe een boodschap naar de media gecommuniceerd kan worden.

Gieryn (1983) definieerde drie doelen van *boundary work*: het uitbreiden van de eigen autoriteit naar een andere discipline (p791), het monopoliseren van de eigen positie (p791-2) en het handhaven van de professionele autonomie (p792). In de interviews met persvoorlichters kwamen alleen de laatste twee doelen naar voren.

De persvoorlichters probeerden hun professionele autonomie te handhaven door te zeggen dat zij beter dan wetenschappers weten hoe media werken en daarom beter weten hoe wetenschappelijke informatie het beste met media gecommuniceerd kan worden. Daarom moeten wetenschappers de vertaalslag aan de persvoorlichters overlaten en zich alleen bemoeien met de correctheid van de inhoud.

Daarnaast monopoliseerden de respondenten ook hun eigen positie, door zich te onderscheiden van elkaar. Verschillende voorlichters noemden bijvoorbeeld hun achtergrond of werkverleden een voordeel ten opzichte van collega-wetenschappers die deze ervaring niet hebben. Zo zeiden de twee voorlichters met een journalistiek werkverleden dat zij hierdoor effectiever media konden benaderen, omdat zij weten hoe journalisten te werk gaan en wat hun afwegingen zijn. Hierdoor begrijpt een van hen bovendien beter waarom journalisten bepaalde keuzes maken en stoort hij zich minder aan de werkwijze van journalisten dan een persvoorlichter zonder die journalistieke achtergrond:

Ik weet niet wie je nog meer gesproken hebt, maar omdat ik uit de journalistiek kom kijk ik heel anders tegen mijn vak aan dan als je met een communicatiewetenschapper zou praten. Die zullen misschien wat harder schelden op de journalistiek, dat journalisten onbetrouwbaar zijn en je geen afspraken met ze kan maken, maar mijn mindset is dat niet en er moet wel heel wat gebeuren wil dat veranderen.

Een ander voorbeeld van dit onderlinge onderscheid werd gegeven door een persvoorlichter met een achtergrond in de wetenschappelijke wereld. Door zijn kennis van de wetenschappelijke wereld kan hij beter begrijpen hoe die in elkaar steekt en is het makkelijker om met wetenschappers te communiceren; dit zou zowel de communicatie als het eindresultaat alleen maar verbeteren. Volgens hem zou het daarom goed zijn als persvoorlichters ervaring op doen in het wetenschappelijke werkveld, alvorens zij als persvoorlichter aan de slag gaan:

Ik denk dat het meeste wel de revue heeft gepasseerd, maar ik merk wel dat ik profijt heb van mijn wetenschappelijke achtergrond. Omdat ik zelf in dat wetenschappelijke werkveld heb gezeten, begrijp ik het ook beter. Ik ben de enige op onze communicatieafdeling die dat heeft, het zou de wereld ook goed doen als er meer mensen zijn die een wetenschappelijke achtergrond hebben die in dit veld werken. Je ziet dat veel mensen met journalistieke ervaring dit gaan doen uiteindelijk, maar ik denk dat heel erg van meerwaarde is dat je met deze achtergrond in dit vak rolt, omdat je dan veel meer zicht hebt op hoe de wetenschappelijke wereld in elkaar steekt. En dat begrijpt niet zomaar iedereen. Dat is een wereldje apart.

Daarentegen zagen de overige respondenten het gebrek aan die wetenschappelijke ervaring juist als voordeel. Doordat de persvoorlichter niet met de wetenschapper kan meepraten, wordt de wetenschapper gedwongen zijn onderzoek in normale taal uit te leggen, net zoals hij wordt verwacht dat tegenover de burger en patiënten te kunnen doen. De wetenschapper moet hierdoor medisch jargon uitleggen of zelfs weglaten, en daardoor wordt het gevaar kleiner dat de persvoorlichter (onbedoeld) dit jargon overneemt in zijn communicatie naar de journalist toe.

De persvoorlichters bakenen hun eigen professie dus af van anderen door te zeggen dat zij deskundig zijn op een bepaald gebied. Daarom moeten andere partijen verantwoordelijkheden rondom die gebieden overlaten aan persvoorlichters. Naast dat persvoorlichters grenzen trekken tussen hun eigen professie en die van wetenschappers, maken zij ook onderscheid tussen universitaire pers-

voorlichters onderling. Het doel hiervan is om buitenstaanders te overtuigen van een verschil in professionaliteit (Gieryn, 1983, p791).

4.3 Journalisten

De groep journalisten bestaat uit drie wetenschapsjournalisten, één medisch journalist en één freelance journalist die voor een online nieuwssite over wetenschap en gezondheid schrijft (webredacteur). Zij zijn tussen de 2 en 30 jaar werkzaam bij hun medium. In totaal schrijven drie van hen voor een dagblad, één voor een online nieuwsmedium en één respondent werkt voor een radiostation. Allemaal hebben zij (onder andere) een journalistieke of communicatie-gerelateerde opleiding gevolgd, behalve één journalist: hij volgde geen opleiding maar leerde het journalistieke vak in de praktijk.

4.3.1 Deelvraag I: hoe moet het nieuws over behandelmethoden eruit zien?

Hypothese: het nieuws moet relevant zijn voor de burger en vertaald zijn naar normale mensentaal.

Zoals uit de theoriesectie naar voren kwam, vinden journalisten dat gezondheidsnieuws een relevantie moet hebben voor de burger (Len-Ríos et al., 2009, p325; Stryker, 2002, p526). Deze voorwaarde werd ook genoemd door de journalisten in deze studie. Zij vinden dat de burger het nieuws moet kunnen toepassen op zijn persoonlijke leven, anders zal het hem niet interesseren. Daarnaast zouden journalisten vinden dat het nieuws vertaald moet worden in normale mensentaal en persoonlijk gemaakt moet worden door middel van quotes en foto's, om op die manier het nieuws toegankelijk te maken voor zoveel mogelijk lezers (Hinnant et al., 2012, p235). Ook deze voorwaarde werd door de respondenten genoemd.

Een voorwaarde van gezondheidsnieuws die niet expliciet uit de literatuur naar voren kwam, is dat de informatie die gecommuniceerd wordt moet kloppen: het nieuws moet accuraat en genuanceerd zijn. De journalisten geven toe dat die nuance in de kop soms ontbreekt. De kop wordt echter niet door henzelf bedacht (behalve in het geval van de webredacteur), maar door hun eindredacteurs. Het is hun taak om ervoor te zorgen dat de lezer het verhaal in wordt getrokken, daarom proberen zij zo'n aantrekkelijk mogelijke kop te bedenken. Een titel waar alleen mitsen en maren instaan nodigt bijvoorbeeld niet uit om door te lezen, daarom worden nuances soms uit de kop weggelaten. De kop is het 'lokkertje', waarna het werkelijke verhaal volgt waarin de nuance wel is opgenomen. Journalisten begrijpen het doel van hun eindredacteurs, maar desondanks levert hun bijdrage soms wel eens wat spanning op:

Maar dat gebeurt wel eens dat er een kop boven staat die eigenlijk net niet klopt. En dat is wel wat de lezer als eerste leest. En daar word ik dan echt heel pissig om, want het over het hele verhaal heb ik, zeker met de wetenschapper, eindeloos zitten bakkeleien totdat het klopt weet je wel, en de volgende dag staat er dan een kop in de krant die net niet... En dat is wel wat mensen

lezen, volgens mij zijn er heel veel mensen die ook niet meer dat dan lezen. Dus ja, daar baal ik dan wel van. Zelf ben ik heel precies en ik kan voor mezelf ook heel lang zeuren over dat die lead tot op de laatste millimeter klopt.

Daarnaast werd door de journalisten volledigheid als voorwaarde van gezondheidsnieuws genoemd, een bevinding die nieuw is ten opzichte van de literatuur. Een aantal respondenten vindt dat zij meer zouden moeten terugkomen op onderwerpen, zeker als er nieuwe informatie te melden is over onderzoek waar zij eerder over schreven. Het maken van follow-ups kan volgens hen de burgers helpen om gezondheidsonderwerpen beter te begrijpen en zou daarom vaker moeten gebeuren. De journalisten geven toe dat het hen daarentegen toch vaak niet lukt om vervolgv verhalen te maken. Redenen die zij daarvoor noemen zijn tijdgebrek, werkdruk (het volgende nieuwtje staat alweer klaar) en het voor de burger soms oninteressante verloop van een onderzoek:

Alleen die resultaten komen waarschijnlijk pas over twee, drie jaar, en dat is gewoon heel lastig om dat vast te houden, ook voor jezelf in je planning. In die zin lopen follow-ups eigenlijk wel heel vaak weg, omdat er gewoon te veel tijd tussen zit. Ja, want het is daarna in die onderzoeksfase heel lang niet interessant; dan komen er wat deelonderzoekjes en in één keer komt dan straks naar buiten dat alle kinderen boven een bepaald BMI bij wijze van spreken aan de maagband moeten. Dan zou het heel interessant kunnen zijn.

Tot slot moet volgens de respondenten gezondheidsnieuws zo kort en krachtig mogelijk worden opgeschreven, omdat enerzijds de journalist rekening moet houden met een woorden- of tijdslimiet (bij de radiojournalist) en anderzijds omdat de lezer maar een beperkte spanningsboog heeft. Om ervoor te zorgen dat de lezer alle informatie leest, moet deze vlot en bondig zijn opgeschreven.

Op deze deelvraag kan zo het volgende antwoord worden geformuleerd: journalisten vinden dat gezondheidsnieuws voor een leek begrijpelijk en bruikbaar moet zijn en daarnaast accuraat, volledig en bondig moet zijn.

4.3.2. Deelvraag II: hoe spreken zij over hun eigen taken?

Hypothese: de taak van journalisten is burgers informeren.

Zoals uit de publicatie van Kovach & Rosenstiel (2014) bleek, zien journalisten een verantwoordelijkheid voor zichzelf weggelegd in het informeren van burgers (p49). De journalisten in deze studie noemden informeren ook als verantwoordelijkheid van de journalist. De respondenten gaven aan deze taak soms als moeilijk te ervaren, omdat tegenwoordig online zoveel onjuiste informatie rondgaat, dat ze ze zich afvragen of burgers nog wel kunnen onderscheiden wat waar is en wat niet.

Een ten opzichte van de literatuur nieuwe taak is het in context plaatsen van gezondheidsonderwerpen. De journalisten vinden dat zij uitspraken van wetenschappers of persvoorlichters niet zomaar zouden moeten aannemen, maar zelf research zouden moeten doen om het onderwerp in de

juiste wetenschappelijke context te kunnen zetten. De webredacteur gaf aan hier graag aan te willen voldoen, maar gaf ook toe dat het karakter van zijn medium daar niet de tijd en ruimte voor biedt:

Bij ons is het niet dat je heel veel tijd hebt ervoor, dus het is best wel.. in korte tijd maak je een nieuw berichtje ergens van en baseer je je gewoon op die buitenlandse sites of de wetenschappelijke tijdschriften. Heel soms bel ik nog wel eens een Nederlandse wetenschapper als hij zelf wat heeft gedaan, maar er is niet heel veel tijd om daar diep op in te gaan, het zijn ook maar korte berichtjes. Het gaat om de essentie.

Vanwege tijdgebrek maakt de webredacteur soms gebruik van universitaire persberichten. Omdat hij geen tijd heeft om wetenschappers te benaderen en zijn informatie te toetsen, gebruikt hij de informatie uit de persberichten als bron. Daarbij gaat hij ervan uit dat de informatie uit het persbericht klopt ('de persvoorlichter snijdt zichzelf in de vingers als hij onjuiste informatie verspreidt') en dus ziet hij het niet als zijn taak om de inhoud nog eens te checken. Bovendien kan hij de informatie uit het persbericht ook makkelijk overnemen, omdat die is toegespitst op journalistieke behoeften:

Soms, heel soms [gebruik ik persberichten]. Niet vaak hoor, want meestal kun je er [van de persberichten] wel wat van maken. Er hoeven maar twee leuke zinnen in te staan of een quote, en dan gooi ik die erin. Wat ik al zei, bij ons heb je niet een halve dag de tijd om zo'n bericht te maken, dus het is gewoon soms, ja.. Als ik echt iets niet begrijp dan bel ik soms, of anders neem ik het gewoon niet mee.

Tot slot vinden de journalisten dat zij meer zouden moeten meekijken met hun eindredactie, om feitelijke onjuistheden of ongemakkelijke koppen vaker te voorkomen. Soms staat er bijvoorbeeld een fout bijschrift bij een foto of dekt de kop de lading niet, en als de journalist op het laatste moment nog even had meegekeken had hij dit wellicht kunnen voorkomen.

De hypothese voor deze deelvraag wordt dus ondersteund door de bevindingen uit de interviews; journalisten zien informeren inderdaad als hun taak. Daarnaast beschouwen zij ook het in context plaatsen van gezondheidsonderwerpen en het vaker controleren van eindversies als hun verantwoordelijkheden.

4.3.3 Deelvraag III: hoe spreken zij over de taken van de anderen?

Hypothese: persvoorlichters moeten aan correcte en volledige berichtgeving doen en wetenschappers moeten de wetenschappelijke informatie voor journalisten duiden.

In de literatuurstudie werd duidelijk dat journalisten van persvoorlichters verwachten dat zij aan accurate berichtgeving doen (Len-Ríos et al., 2009, p318). Tijdens de interviews met deze vijf journalisten bleek dat zij dat ook vinden. Eén van hen lichtte dit als volgt toe:

Ja, wel vooral eerlijk.. [...] En ik vind dat je zeker als ziekenhuis voorzichtig moet zijn met patiënten en dat je niet alle principes voor je imago laat varen. Ik verwacht dat zij dezelfde behoedzaamheid hebben als ik, want ik heb dat en daar ben ik nogal vurig in. Dus dat verwacht ik van hen ook.

Een taak die nieuw is ten opzichte van de literatuurstudie is dat persvoorlichters dienstbaar moeten zijn naar journalisten toe. Zo zouden persvoorlichters rekening moeten houden met de tijdsdruk waaronder journalisten werken, net als dat journalisten rekening zouden moeten houden met de wensen van persvoorlichters (communiceren via de persafdeling en niet rechtstreeks met de wetenschapper). Eén van de journalisten legt hieronder uit waarom het voor haar werk zo van belang is dat persvoorlichters zich inzetten voor journalisten:

De keer daarop heb ik het wel zo gedaan, heb ik eerst bij persvoorlichting aangeklopt, dan zeggen zij van 'ja, het is erg druk, maar we gaan ons best doen', en vervolgens duurt het uren, en dan bel ik nog een keer en dan is het van 'ja, geprobeerd, maar de secretaresse neemt niet op en dit en dat', oké zei ik, geef mij het nummer van de secretaresse dan, dan probeer ik het zelf, 'nee, nee, ik bel zelf nog wel een keer'. [...] Want uiteindelijk komt het dan ook niet voor elkaar, en nu zei ze ook 'we hadden nog andere dingen te doen en die vonden we belangrijker', dan denk ik ja.. Ja, ik wil ook best zelf bellen, daar hoeft jij niet achteraan te bellen, waarom moet ik nou gaan wachten totdat jij tijd hebt om te bellen? Je kan toch beoordelen of je het terecht vindt of we dat verzoek bij diegene neerleggen en als je dat vindt, dan ga ik zelf wel bellen.

Daarnaast verstaat een van de journalisten onder dienstbaarheid ook dat persvoorlichters te allen tijde bereikbaar moeten zijn, ook bij slecht nieuws. Volgens haar hebben persvoorlichters de verantwoordelijkheid om openheid over zaken te geven, omdat UMC's een maatschappelijk belang dienen. Ook in het geval dat er slecht nieuws is te melden moeten persvoorlichters zich daarom dienstbaar opstellen en journalisten helpen bij hun research.

Bovendien omschrijven de journalisten dienstbaarheid als het tijdig informeren van journalisten over onderwerpen die komen (promoties, publicaties, onderzoek) en het meedenken over welke onderwerpen voor welk medium geschikt kunnen zijn. Eén van de journalisten omschreef deze taak als volgt:

Ik denk dat ze idealiter zouden functioneren als een soort filter: er gebeuren allerlei dingen binnen de universiteit en zij hebben daar zicht op. En zij kunnen ook een filterfunctie vervullen in het proces van dit is de hele hoop van informatie die er aanwezig is, maar we kunnen niet alles naar buiten brengen, maar dat zij ook kunnen kiezen wat interessant zou zijn. Want wij kunnen het toch niet overzien, want er is zó veel. Dat is gewoon niet te doen.

Daarentegen werd door een journalist ook een gevaar geconstateerd van deze filterfunctie: volgens haar zorgt deze verantwoordelijkheid er namelijk voor dat persvoorlichters grotendeels de media-agenda gaan bepalen. Doordat persvoorlichters een voorselectie maken van welke onderwerpen bij

welke media ondergebracht worden, hebben media minder invloed op hun eigen inhoud. Daarentegen verrichten persvoorlichters volgens haar ook wel prettig voorwerk, aangezien zij vaak zelf de tijd niet heeft om wetenschappelijke publicaties helemaal door te spitten. Het liefst wil zij dat persvoorlichters een overzicht maken met beschikbare onderwerpen en dat overzicht vervolgens naar haar sturen, zodat zij zelf kan grasduinen en beslissen of een onderwerp geschikt is voor haar medium.

Journalisten verwachten dus inderdaad dat persvoorlichters aan correcte en volledige informatievoorziening doen, zoals op voorhand verwacht werd. Daarnaast werd door de respondenten ook een nieuwe taak uitgesproken: dienstbaar zijn naar journalisten toe. Deze taak verdeelden zij onder in een aantal subtaken: rekening houden met de werkdruk van journalisten, altijd bereikbaar zijn voor journalisten en het filteren en op tijd aanleveren van onderwerpen.

Op basis van de literatuur werd verwacht dat journalisten van wetenschappers verlangen dat die de wetenschappelijke informatie voor journalisten duiden (Albaek, 2011, p337-8). De geïnterviewde journalisten zeiden dat zij onder andere vanwege een gebrek aan de juiste medische kennis inderdaad wetenschappers nodig hebben om de wetenschappelijke informatie aan hen uit te leggen, zodat zij het vervolgens begrijpelijk kunnen opschrijven voor de burger. Sommige respondenten zeiden daarom in hun werk afhankelijk te zijn van wetenschappers. Alleen de webredacteur gaf aan niet per se een wetenschapper nodig te hebben; de informatie en quotes in het persbericht waren voor hem voldoende.

De journalisten gaven aan dat zij vaak dezelfde wetenschappers benaderen voor het geven van die duiding. Dat komt enerzijds doordat zij UMC's benaderen die geografisch gezien dichtbij zijn (daar kunnen zij bijvoorbeeld makkelijker langsgaan) en anderzijds omdat hun netwerk zo gegroeid is. Vanwege positieve ervaringen hebben zij met bepaalde wetenschappers en voorlichters een goede relatie opgebouwd; daardoor weten journalisten welke wetenschappers goed kunnen uitleggen en welke persafdelingen goed in hun werk zijn en die benaderen ze graag:

En het is gewoon prettig om te werken met wetenschappers die goed kunnen praten en dingen goed kunnen uitleggen, dat is gewoon heel prettig. Dat zijn ook wel de *usual suspects*, de figuren die je terug ziet komen in de media. En dat is ook wel de kracht van persvoorlichters, die weten natuurlijk welke personen in het ziekenhuis het goed doen en schuiven die naar voren. [...] Dat zijn toch de mensen die het goed en leuk kunnen vertellen.

Naast het geven van duiding schuiven de journalisten wetenschappers ook nog twee nieuwe taken toe. De eerste daarvan is dat wetenschappers hun onderzoek simpel moeten kunnen uitleggen, zodat journalisten het goed kunnen opschrijven voor de lezer. Het gebrek aan de juiste medische kennis zien sommige respondenten daarbij als voordeel, terwijl dit door wetenschappers nog wel eens als storend wordt ervaren. De journalisten zeggen dat zij zich door dat gebrek namelijk beter kunnen inleven in de lezer, omdat zij dezelfde denkstappen moeten zetten als een leek. Hoe duide-

lijker de wetenschapper het aan de journalist uitlegt, hoe beter die het snapt en kan opschrijven voor de lezer:

Wat voor mij het allerfijnt is zijn wetenschappers die dingen goed kunnen uitleggen met metaforen bijvoorbeeld. Die bel ik graag. En dat is denk ik niet altijd makkelijk, dat hoor ik ook regelmatig van persvoorlichters, van 'die praat nogal ingewikkeld' bijvoorbeeld. Voor ons is het heel fijn als je een wetenschapper hebt die zijn hele ingewikkelde vakgebied toch op een normale manier kan uitleggen.

Daarmee hangt samen dat journalisten vinden dat wetenschappers moeten begrijpen dat die versimpeling bedoeld is om de informatie voor leken begrijpelijk te maken en niet om de wetenschapper voor schut te zetten bij collega's. Een aantal respondenten vindt dat wetenschappers nog te vaak de lekenmedia gebruiken om collega-wetenschappers mee te bereiken, en zich daarom druk maken over de versimpelde uitleg van hun onderzoek. Dat vinden zij storend, omdat het doel van publiceren in de lekenmedia is om de burgers te informeren, en zij begrijpen het onderzoek alleen als het normaal is uitgelegd:

Ja, dat [die vertaalslag] dat vinden ze moeilijk, ja. [...] Ze zijn toch een beetje bevreesd voor die andere collega's, die ineens normale taal uit hun mond horen komen. Dat vinden ze een beetje griezelig. En dat geldt met name voor de ouderen, die vinden dat heel moeilijk. Maar ook de jongere wetenschappers vinden dat ook lastig ook. Kijk, ik beschrijf het op een andere manier, ik schrijf op een andere manier, ik beschrijf het in normale mensentaal. De eenvoud van taal is veel krachtiger dan al die verhullende taal in zo'n wetenschappelijk tijdschrift. En wat is er op tegen? 'Ja, het is jip-en-janneke taal'. Nou, dat is natuurlijk gelul, want het is helemaal geen jip-en-janneke taal, het is gewone mensentaal. Waarom zou je alleen maar moeilijke woorden gebruiken als je maar één kans hebt om een boodschap over te brengen?

De tweede nieuwe taak die werd genoemd is dat wetenschappers meer rekening zouden moeten houden met journalistieke behoeften. Sommige journalisten vinden dat wetenschappers soms onvoldoende begrijpen hoe media werken en daardoor verkeerde verwachtingen hebben van journalisten. Een respondent legt hieronder uit hoe zij dit ervaart en waarom zij niet aan die verwachtingen kan voldoen:

Nou, soms zijn er wetenschappers die eigenlijk vinden dat jij als journalist alles moet weten, dat je het hele onderzoek had moeten lezen en eigenlijk had moeten weten dat zij vorige week een column hadden geschreven waarin de vraag die jij nu stelt al beantwoord is; dat vind ik soms heel vervelend. Ik snap natuurlijk dat de tijd van wetenschappers soms schaars is, maar dat geldt voor mij ook. En idealiter zou ik me een dag voorbereiden voordat ik mensen opbel, maar dat kan gewoon niet.

Samengevat zien journalisten de volgende taken voor wetenschappers weggelegd: het duiden van wetenschappelijke informatie, het simpel kunnen uitleggen van hun onderzoek en tot slot moeten wetenschappers meer rekening houden met journalistieke behoeften.

4.3.4 Deelvraag IV: hoe grenzen zij hun professie af van die van anderen?

Hypothese: de journalisten maken een onderscheid tussen wetenschapsjournalisten enerzijds en algemeen journalisten anderzijds.

Gieryn (1983) definieerde drie doelen van *boundary work*: het uitbreiden van de eigen autoriteit naar een andere discipline (p791), het monopoliseren van de eigen positie (p791-2) en het handhaven van de professionele autonomie (p792). In de interviews met journalisten kwamen alleen de laatste twee doelen ter sprake.

De journalisten monopoliseerden hun positie tegenover wetenschappers door te zeggen dat zij het beste weten hoe de lezer benaderd moet worden. In tegenstelling tot wetenschappers hebben journalisten verstand van lezersbehoeften en begrijpen zij hoe lezers willen dat het nieuws eruit ziet (kort, simpel, bondig). Daarom kunnen wetenschappers de stijl beter aan journalisten overlaten.

Daarnaast probeerden de wetenschapsjournalisten hun professionele autonomie te handhaven tegenover journalisten van online nieuwsmedia. Zij doen dat door een kwaliteitsverschil aan te wijzen tussen henzelf en journalisten van online nieuwsmedia, volgens Gieryn (1983) met als doel om de verantwoordelijkheid voor negatieve consequenties door te schuiven naar een ander (p792). De wetenschapsjournalisten hebben meer tijd om research te doen en zijn daardoor niet afhankelijk van persberichten, terwijl online nieuwsmedia die tijd niet hebben en vaker gebruik maken van minder kwalitatieve bronnen (buitenlandse sites) of universitaire persberichten.

De webredacteur handhaafde op zijn beurt ook zijn professionele autonomie. Hij zei inderdaad weinig tijd te hebben om onderwerpen te researchen en daarom snelle, korte berichtjes te schrijven, maar hij zei daarnaast ook dat zijn medium er juist op was ingericht om lezers snel en kort te informeren over onderwerpen. Zijn lezers zitten niet te wachten op uitgebreide verhalen maar willen snel worden bijgepraat, daarom is het volgens hem niet nodig dat elk onderwerp eerst tot op de bodem wordt uitgezocht. Het gaat om de essentie en daarin verschilt zijn medium met die van wetenschapsjournalisten. Hij licht toe:

Ik denk dat er voor elk soort nieuws een medium is, en dit zijn gewoon korte, snelle berichten en een lezer zit ook niet te wachten op een lange, uitgebreide analyse over iets. Het moet wel kloppen natuurlijk, maar ik denk je dat met *common sense* een aardig eind komt.

Concluderend kunnen we zeggen dat de journalisten hun professie op twee manieren afgrenzen: allereerst door zich te onderscheiden van wetenschappers, met als doel wetenschappers ervan te overtuigen de schrijfstijl aan hen over te laten; daarnaast grenzen wetenschapsjournalisten hun

professie af van die van algemeen journalisten, door te wijzen op een kwaliteitsverschil in werkwijzen.

5. Verschillende visies op rolopvattingen

In dit laatste hoofdstuk worden de belangrijkste conclusies van deze studie besproken en zal een antwoord worden geformuleerd op de hoofdvraag (5.1). Vervolgens zullen een aantal kanttekeningen worden geplaatst bij deze conclusies en zal gewezen worden op de beperkingen van dit onderzoek (5.2). Tot slot worden nog enkele ideeën aangedragen voor vervolgonderzoek (5.3).

5.1 Conclusie

Er is internationaal veel geschreven over gezondheidsnieuws en hoe wetenschappers, universitaire persvoorlichters en journalisten bijdragen aan het productieproces. Die wetenschappelijke literatuur heeft vooral betrekking op het verschijnsel in het buitenland, met name in de Verenigde Staten; over de situatie in Nederland is echter nog maar weinig bekend. Bovendien gaat de Nederlandse literatuur die beschikbaar is vooral over hoe wetenschappers, universitaire persvoorlichters en journalisten onafhankelijk van elkaar bijdragen aan het productieproces; andere aspecten van dit productieproces, zoals de onderlinge samenwerking of de gewenste taakverdeling, zijn in de wetenschappelijke literatuur nog erg onderbelicht.

Het is daarentegen nuttig om te weten welke verwachtingen de partijen van elkaar hebben bij het productieproces, omdat die gegevens bijvoorbeeld kunnen dienen als basis voor een kwantitatieve inhoudsanalyse: als duidelijk is welke taken de partijen zichzelf en elkaar toeschuiven, dan kan worden onderzocht hoe breed die ideeën onder de beroepsgroepen worden gedragen. Op die manier kan het productieproces in Nederland nog inzichtelijker worden gemaakt.

Deze studie wilde de lacune in de wetenschappelijke literatuur vervullen en heeft de verschillende rolopvattingen van drie betrokken partijen in kaart willen brengen. Vanwege de randvoorwaarden van deze studie was het echter niet mogelijk om al het gezondheidsnieuws te behandelen, daarom is toegespitst op één onderwerp specifiek, namelijk nieuws over behandelmethoden. Deze context heeft uiteindelijk geleid tot de volgende hoofdvraag:

Welke rolopvatting hebben Nederlandse wetenschappers, universitaire persvoorlichters en journalisten over zichzelf en elkaar bij het maken van nieuws over behandelmethoden?

Om deze hoofdvraag te beantwoorden zijn semi-gestructureerde interviews afgenomen met in totaal 15 respondenten: vijf wetenschappers, vijf persvoorlichters en vijf journalisten. Uit deze interviews bleek dat de respondenten de volgende rolopvattingen voor ogen hadden:

De wetenschappers definieerden hun eigen rolopvatting met drie taken. Zoals werd verwacht, zijn het informeren van de burger met correcte informatie en het afleggen van verantwoording er daar twee van. Daarnaast werd nog een aantal taken genoemd die niet op voorhand werden verwacht; zo

zien de wetenschappers het ook als hun verantwoordelijkheid om persvoorlichters en journalisten te voorzien van wetenschappelijke duiding, om persberichten te controleren voordat deze worden uitgestuurd en bewust om te gaan met media-optredens.

Onder de taken van persvoorlichters verstaan de wetenschappers het stroomlijnen van de communicatie tussen wetenschappers en de lekenmedia en het in de lekenmedia vertegenwoordigen van van de belangen van zowel wetenschappers als het UMC. Deze bevindingen bleken ook al uit de literatuur en werden hierom ook verwacht. De wetenschappers schuiven persvoorlichters daarnaast nog meer taken toe, die niet uit de literatuurstudie bleken: het bedenken van koppen, het in het persbericht opnemen van nuances en het aannemen van een kritische houding. Wat betreft de journalisten spreken de wetenschappers over de volgende rolopvatting: zoals voorspeld moeten journalisten volgens hen aan accurate berichtgeving doen, omdat de burger te allen tijde juist moet worden geïnformeerd. Daarnaast moeten journalisten de wetenschappelijke informatie vertalen en basiskennis hebben van de onderwerpen waarover zij schrijven. Deze twee taken werden niet genoemd in de literatuur.

Uit de literatuurstudie bleek dat universitaire persvoorlichters twee taken voor zichzelf definiëren: het intermedieëren tussen wetenschappers en de lekenpers, en het vertegenwoordigen van de belangen van de wetenschapper en het UMC. Deze taken werden ook door de respondenten als zodoende genoemd. Zij breidden hun verantwoordelijkheden daarnaast uit met twee nieuwe taken. Allereerst vinden zij dat zij ervoor moeten zorgen dat hun persberichten accuraat zijn, ten tweede moeten zij de wetenschappelijke informatie alvast vertalen voor journalisten.

Van wetenschappers verwachten persvoorlichters dat die hen ondersteunen in hun werkzaamheden, zoals ook al bleek uit de literatuurstudie. Met ondersteuning bedoelen de persvoorlichters dat wetenschappers ervoor moeten zorgen dat persberichten inhoudelijk kloppen en daarnaast benaderbaar moeten zijn voor overleg over welke informatie op welke manier naar de lekenpers gecommuniceerd moet worden. Persvoorlichters verwachten ook van wetenschappers dat zij hun onderzoek in simpele taal aan persvoorlichters en journalisten kunnen uitleggen en in de lekenmedia voor leken blijven publiceren en niet voor collega-wetenschappers. Zij merken dat wetenschappers soms de neiging hebben om in de lekenmedia voor collega-wetenschappers te schrijven, maar dat is volgens de persvoorlichters niet het doel van populariseren. In tegenstelling tot wat verwacht werd, zien de persvoorlichters het overnemen van persberichten niet als taak van journalisten. Daarentegen vinden zij wel dat journalisten accurate en genuanceerde berichten moeten verspreiden en wetenschappelijke informatie altijd in de juiste context moeten zetten.

De journalisten formuleerden voor zichzelf drie taken: burgers informeren, onderwerpen in de juiste wetenschappelijke context zetten en het vaker meekijken met de eindredactie om feitelijke onjuistheden en overtrokken koppen te voorkomen. Op basis van de literatuurstudie werd alleen in-

formeren als taak verwacht, daarmee zijn de laatste twee taken dus nieuw ten opzichte van de literatuur.

Persvoorlichters moeten te allen tijde aan correcte en volledige berichtgeving doen, omdat zij een maatschappelijk belang dienen. Daarbij verwachten journalisten van persvoorlichters dat die dienstbaar naar de journalisten toe zijn. Daarmee bedoelen zij dat persvoorlichters altijd bereikbaar moeten zijn (ook bij slecht nieuws), rekening moeten houden met de tijdsdruk waaronder journalisten werken, journalisten tijdig informeren over onderwerpen die komen (promoties, publicaties, onderzoek) en meedenken over welke onderwerpen voor welk medium geschikt kunnen zijn. Tot slot bleek uit de literatuurstudie dat journalisten voor wetenschappers een taak zien weggelegd in het duiden van wetenschappelijke informatie. Deze taak werd ook door de respondenten genoemd. Bovendien werden door de journalisten nog twee nieuwe taken genoemd. Allereerst vinden journalisten dat wetenschappers hun onderzoek in simpele taal moet kunnen uitleggen aan journalisten, zodat die het beter begrijpen. Daarbij moeten wetenschappers volgens hen meer rekening houden met journalistieke behoeften: wetenschappers zouden soms onvoldoende begrijpen hoe media werken en daardoor verkeerde verwachtingen hebben van journalisten.

5.2 Discussie

Bij deze conclusies zijn een aantal opmerkingen te plaatsen, onder andere over de groep journalisten. Uit de interviews bleek namelijk dat de groep journalisten zich uitsplitst in twee subgroepen: gespecialiseerde wetenschapsjournalisten en algemeen journalisten die voor online nieuwsmedia schrijven. Respondenten uit alle drie de beroepsgroepen hebben dit onderscheid geconstateerd en uiten hun zorg over de kwaliteit van de producties van de tweede groep. Doordat bij online nieuwsmedia snelheid centraal staat, komt volgens hen de feitelijke juistheid van de informatie onder druk te staan. Of dit ook daadwerkelijk het geval is zou uit een kwalitatieve inhoudsanalyse van berichten op nieuwssites moeten blijken. Daarnaast is het de vraag of deze zorg door meer wetenschappers, universitaire persvoorlichters en (wetenschaps)journalisten wordt gedeeld. Die vraag kan beantwoord worden door een kwantitatieve inhoudsanalyse uit te voeren waarin de kwalitatieve gegevens uit deze studie (bijvoorbeeld uitspraken waarin deze zorg wordt geuit) als basis worden gebruikt.

Een tweede opmerking is te maken over de waarde van de resultaten uit deze studie. Uit de interviews zijn namelijk ideeën over rolopvattingen naar voren gekomen, die inzicht bieden in hoe de drie partijen over hun eigen taken en die van anderen denken. Aangezien deze data uniek is in Nederland, is zij ook heel waardevol, maar tegelijkertijd kan met deze data nog geen uitspraak worden gedaan over hoeveel personen er zo over denken: er kan niet geconcludeerd worden hoe breedgedragen deze rolopvattingen zijn. Om nog meer inzicht te krijgen in het productieproces van gezondheidsnieuws in Nederland zouden daarom ook kwalitatieve inhoudsanalyses moeten worden verricht.

Een laatste discussiepunt heeft betrekking op de beperkingen van dit onderzoek. Net als in elke andere studie kleven er namelijk ook nadelen aan de gehanteerde onderzoeksmethode. Zo bestaat de kans dat de onderzoeker met zijn houding of manier van vragen stellen de kwaliteit van de resultaten heeft beïnvloed. In het vervolg zou de onderzoeker vooraf oefen-interviews kunnen afnemen met proefpersonen, zodat hij meer gewend raakt met de methode en zijn valkuilen leert kennen. Daarnaast kan het ook zo zijn dat de respondenten sociaal-wenselijke antwoorden hebben gegeven en daardoor de kwaliteit van de resultaten is beïnvloed.

5.3 Ideeën voor vervolgonderzoek

Om de resultaten uit deze studie volledig te maken zouden in een vervolgstudie ook eindredacteurs als onderzoeksgroep moeten worden opgenomen. Zij maken namelijk de koppen boven journalistieke artikelen en zijn daardoor onderdeel van het productieproces. Zij zijn in deze studie daarentegen niet opgenomen, omdat voorafgaand aan deze studie niet bekend was dat eindredacteurs onderdeel zijn van het productieproces. Nu dat wel bekend is zouden ook de visies van eindredacteurs moeten worden opgenomen.

Een ander vervolgonderzoek zou gewijd kunnen worden aan de vraag of universitaire persvoorlichters door hun filterfunctie invloed hebben op de media-agenda. Tijdens de interviews met persvoorlichters en journalisten werd duidelijk dat persvoorlichters hun nieuws bewust bij bepaalde media pluggen, waardoor zij een voorselectie maken in welke berichten bij welke media terecht komen. Daarentegen kunnen journalisten nog altijd zelf bepalen of zij die berichten overnemen, maar toch zag één journalist in deze voorselectie ook wel een bedreiging van de eigen autoriteit. Een kwantitatieve inhoudsanalyse waarin wordt onderzocht hoeveel van de door persvoorlichters voorgedragen onderwerpen uiteindelijk leiden tot artikelen in de media zou meer licht kunnen werpen op deze zaak.

Tot slot is het interessant om te onderzoeken of externe partijen als de farmaceutische industrie of investeerders invloed hebben op het productieproces van gezondheidsnieuws. Het zou namelijk zo kunnen zijn dat zij mede bepalen welke informatie UMC's uitsturen, doordat zij een wederdienst verwachten voor hun financiële bijdrage. In ruil voor geld kunnen zij bijvoorbeeld verwachten dat UMC's persberichten schrijven over een product van de externe partij zoals een medicijn of apparaat. Of deze aanname terecht is, zou moeten blijken uit vervolgonderzoek.

5. Literatuur

- Albæk, E. (2011). The interaction between experts and journalists in news journalism. *Journalism*, 12(3), 335-348.
- Allgaier, J., Dunwoody, S., Brossard, D., Lo, Y. Y., & Peters, H. P. (2013). Medialized science? Neuroscientists' reflections on their role as journalistic sources. *Journalism practice*, 7(4), 413-429.
- Autzen, C. (2014). Press releases - the new trend in science communication, *Journal of Science Communication* 13(3), 1-8.
- Baarda, B. et al. (2013). *Basisboek kwalitatief onderzoek: handleiding voor het opzetten en uitvoeren van kwalitatief onderzoek*. 3e druk. Groningen/Houten: Noordhoff.
- Borchelt, R. E. (2008). Public relations in science. Managing the trust portfolio, in: Bucchi, M. & Trench, B. (ed.) (2008). *Handbook of public communication of science and technology*. Abingdon & New York: Routledge.
- Cho, S. (2006). The Power of Public Relations in Media Relations: A National Survey of Health Practitioners, *Journalism & Mass Communication Quarterly* 83(3), 563-580.
- Dunwoody, S. (1997). What's a Journalist to Do? Challenges and Approaches to Reporting Scientific Assessment, in: Hassol, S.J. & J. Katzenberger (ed.) (1997, elektronische editie 2008). *Natural Hazards and Global Change. Proc. of an Aspen Global Change Institute Workshop 10-20 July 1996*, Elements of Change series, AGCI.
- Evers, H. (2005). Wetenschapsjournalistiek en ethiek, in: Drenthen, M., Willems, J. & Zwart, H. (ed.) (2005). *Ethiek van de wetenschapscommunicatie*. Amsterdam: Boom.
- Gieryn, T. F. (1983). Boundary-Work and the Demarcation of Science from Non-Science: Strains and Interests in Professional Ideologies of Scientists, *American Sociological Review* 48(6), 781-795.
- Hinnant, A., Len-Ríos, M. E., & Oh, H. J. (2012). Are health journalists' practices tied to their perceptions of audience? An attribution and expectancy-value approach. *Health communication* 27(3), 234-243.
- Koetsenruijter, W. & Van Hout, T. (2014). *Methoden voor journalism studies*. Den Haag: Boom Lemma Uitgevers.
- Kovach, B. & Rosenstiel, T. (2014). *The Elements of Journalism*. New York: Three Rivers Press.
- Larsson, L. (2009). PR and the Media. A Collaborative Relationship? *Nordicom Review* 30, 131-147.
- Leask et al. (2010). Media coverage of health issues and how to work more effectively with journalists: a qualitative study, *BMC Public Health* 10, 535-542.
- Leech, B. L. (2002). Asking questions. Techniques for semi-structured interviews. *Political Science and Politics* 35(4), 665-668.
- Len-Ríos, M. E., Hinnant, A., Park, S. A., Cameron, G. T., Frisby, C. M., & Lee, Y. (2009). Health news agenda building: Journalists' perceptions of the role of public relations, *Journalism & Mass Communication Quarterly* 86(2), 315-331.

- Meijman, F. (2005). Medische publieksinformatie, in: Drenthen, M., Willems, J. en Zwart, H. (red.) (2005). *Ethiek van de wetenschapscommunicatie*. Amsterdam: Boom.
- Mickey Steijaert, 'Medisch nieuws met dosis duiding en nuance', *de Volkskrant*, 18 januari 2016.
- Meyers, G. (2003). Discourse studies of scientific popularization: questioning the boundaries, *Discourse Studies* 5(2), 265-279.
- Morrell, B., Forsyth, R., Lipworth, W., Kerridge, I., & Jordens, C. F. (2014). Rules of engagement: Journalists' attitudes to industry influence in health news reporting. *Journalism*, 1464884914525705.
- Nelkin, D. (1996). An Uneasy Relationship: the Tensions Between Medicine and the Media, *Lancet* 347, 1600-1603.
- Opdenakker, R. (2006). Advantages and Disadvantages of Four Interview Techniques in Qualitative Research, *Forum: Qualitative Social Research* 7(4), artikel 11.
- Prenger, M., Van der Valk, L., Van Vree, F. & Van der Wal, L. (2011). *Gevaarlijk spel. De verhouding tussen pr & voorlichting en journalistiek*. Diemen: AMB.
- Reed, R. & Walker, G. (2002). Listening to Scientists and Journalists. By Hearing What They Say About Themselves and Each Other, Researchers Try to Find Common Ground to Improve Reporting, *Nieman Reports*, 45-46.
- Ruler, van B. (2005). Openheid en openbaarheid in organisaties. In: Drenthen, M., Willems, J. en Zwart, H. (red.) (2005). *Ethiek van de wetenschapscommunicatie*. Amsterdam: Boom.
- Russell, C. (2008, 14 november). Science reporting by press release. *Columbia Journalism Review*. Geraadpleegd op 29/12/2016 via: <http://isites.harvard.edu/fs/docs/icb.topic551605.files/Russell.Science%20Reporting%20by%20Press%20Release.pdf>
- Schat, J., Bossema, F.G., Numans, M.E., Smeets, I., & Burger, P. Overdreven gezondheidsnieuws. De associatie tussen overdrijving in academische persberichten en in nieuwsmedia, (unpubl.).
- Shuchman, L. & Wilkes, M. (1997). Medical Scientists and Health News Reporting: A Case of Miscommunication, *Annals of Internal Medicine* 126(12), 976-982.
- Stocking, S. H. (1997). How Journalists Deal With Scientific Uncertainty, in: Hassol, S.J. & J. Katzenberger (ed.) (1997, elektronische editie 2008). *Natural Hazards and Global Change. Proc. of an Aspen Global Change Institute Workshop 10-20 July 1996*, Elements of Change series, AGCI.
- Stokes, D. & Bergin, D. (2006). Methodology or 'Methodolatry'? An Evaluation of Focus Groups and Depth Interviews, *Qualitative Market Research: An International Journal* 9(2), 26-36.
- Stryker, J. E. (2002). Reporting Medical Information: Effects of Press Releases and Newsworthiness on Medical Journal Articles' Visibility in the News Media, *Preventive Medicine* 35, 519-530.
- Sumner, P., Vivian-Griffiths, S., Boivin, J., Williams, A., Venetis, C. A., Davies, A. & Boy, F. (2014). The association between exaggeration in health related science news and academic press releases: retrospective observational study. *Bmj*, 349, g7015, 1-8.
- Trigt, van A. et al. (1995). Setting the agenda: does the medical literature set the agenda for articles about medicines in the newspaper? *Social Science and Medicine* 31(6), 893-899.

- White, J. M., & Wingenbach, G. (2013). Potential barriers to mass media coverage of health issues: Differences between public information officers and journalists regarding beliefs central to professional behaviors. *Journal of Public Relations Research*, 25(2), 123-140.
- Willems, J. (2005a). Moeten (bèta)wetenschappers meewerken aan populariseren? in: Drenthen, M., Willems, J. en Zwart, H. (red.) (2005). *Ethiek van de wetenschapscommunicatie*. Amsterdam: Boom.
- Willems, J. (2005b). Groepsmoraal of individuele moraal. In: Drenthen, M., Willems, J. en Zwart, H. (red.) (2005). *Ethiek van de wetenschapscommunicatie*. Amsterdam: Boom.
- Woloshin, S. & Schwartz, L. M. (2002). Press releases. Translating research into news. *JAMA* 287(21), 2856-2858.
- Woloshin, S. et al. (2009). Press Releases by Academic Medical Centers: Not So Academic? *Annals of Internal Medicine* 150(9), 613-619.

Bijlage I: topiclist wetenschappers

1. Persoonsgegevens

Opleiding, jaren van werkervaring (hoe lang al bij dit mc), soort wetenschapper

2. Eigen beroep

Doel, ambities, onderzoek, afbakening van andere beroepen, taken?

3. Nieuws over behandelmethoden

Maakproces, vorm (hoe moet het eruit zien/wat is goed nieuws over behandelmethoden), eigen rol, embargo's, keuze voor onderwerpen, frames

- Moeten beperkingen van het onderzoek worden opgenomen in het persbericht dan wel artikel?

4. Persvoorlichters en persberichten

Samenwerking, (on)afhankelijkheid (kunt u zonder persvoorlichters), verwachting, ergernis, contact (wie benadert wie), controleren (van persbericht voordat het de deur uitgaat), taken?

5. Journalisten en artikelen

Contact (wie benadert wie), (on)afhankelijkheid (kan u zonder journalisten), verwachting (wat moeten journalisten doen in dit maakproces), ergernis, taken?

Bijlage II: topiclist persvoorlichters

1. Persoonsgegevens

Opleiding, jaren van werkervaring, soort persvoorlichter

2. Eigen beroep

Doel, uitdagingen, voorwaarden, afbakening van andere beroepen, ethiek, hoe wordt succes bepaald?, bestaat er onderlinge strijd om aandacht tussen persvoorlichters, academische centra en andere partijen die azen op aandacht?, taken?

3. Nieuws over behandelmethoden

Totstandkoming, keuze voor onderwerpen, begrip van inhoud, vorm en stijl, frames

4. Over wetenschappers en onderzoek

Samenwerking, ervaring, verwachting, ergernis, controle door en van, betrokkenheid, invloed embargo's, gaan wetenschappers ervan uit dat persvoorlichters medische stof kunnen vertalen, overleggen met wetenschapper?, taken?

5. Over journalisten

(On)afhankelijkheid, verwachting, ervaring, ergernis, wie leidt het contact, verantwoordelijkheid, inspelen op journalistieke behoeften?, taken?

Bijlage III: topiclist journalisten

1. Persoonsgegevens

Opleiding, jaren werkervaring, type journalist, wat voor medium

2. Eigen beroep

Doel, functie van journalistiek, journalistieke richtlijnen, verschil met ander soort journalisten?, taken?

3. Nieuws over behandelmethoden

Vorm, belang, doel, ervaring, eigen verantwoordelijkheid, wat voor soort onderwerpen, frames, follow-ups, taal, heb je te maken met een breed en divers publiek? Wanneer nieuwswaardig?

4. Over persvoorlichters en universitaire persberichten

Ervaring, verwachting, omgang, intensiteit gebruik, (on)afhankelijkheid, samenwerking, wie leidt contact, controle inhoud, ergernis, wat is het doel van universitaire persvoorlichters?, overdrijving toegestaan?, taken?

5. Over wetenschappers en onderzoek

Ervaring, verwachting, invloed embargo's, ergernis, omgang, contact, jargon vertalen, taken?

